

Göçmenlerin Kişisel Veri Hakları: Türkiye ve AB’de Kırılgan Göçmen Gruplar Açısından Veri Koruma Sorunu^(*)

*Personal Data Rights of Migrants: Data Protection Issues for
Vulnerable Migrant Groups in Turkey and the EU*

Hümeysra Zeynep NALÇACIOĞLU ERDEN

Doktor Öğretim Üyesi

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı

Anahtar Kelimeler

Kişisel Verilerin
Korunması,
Kırılgan Göçmen
Gruplar,
Dijital Gözetim,
Mahremiyet Hakkı,
Kişisel Verilerin
Korunması Kanunu.

Öz

Bu çalışma, dijital çağda göçmen kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi kırılgan grupların kişisel verilerinin korunmasına ilişkin sorunları, Türkiye ve Avrupa Birliği örneğinde karşılaştırmalı ve eleştirel bir yaklaşımla incelemektedir. Dijital sistemler aracılığıyla veri toplanması ve işlenmesi, teknik bir sürecin ötesinde, hukuki statüsü ne olursa olsun tüm göçmen grupları ilgilendiren bir mahremiyet sorunu teşkil etmektedir. Çalışmada, dijital gözetim uygulamaları karşısında kırılgan grupların karşılaştığı özel güçlükler değerlendirilmekte ve veri güvenliği, mahremiyet ve rıza ilkelerine dayanan çözüm önerileri sunulmaktadır. Avrupa Birliği’nde GDPR teorik olarak kapsamlı koruma mekanizmaları sunsa da, EURODAC sistemi ve güvenlik istisnaları kırılgan gruplar açısından çeşitli riskler doğurmaktadır. Türkiye’de ise Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği ile belli güvenceler sağlanmakla birlikte mevcut durumda sistemsel olarak göçmenlerin ihtiyaçlarını gözeten bütüncül bir koruma yaklaşımının henüz oluşturulmadığı ifade edilebilir.

Keywords

Personal Data
Protection,
Vulnerable Migrant
Groups,
Digital Surveillance,
Right to Privacy,
Personal Data
Protection Law.

Abstract

This article provides a comparative and critical assessment of personal data protection issues faced by vulnerable groups such as migrant women, children, the elderly, and persons with disabilities in the context of Turkey and the European Union. The collection and processing of data through digital systems is not merely a technical issue, but a structural privacy problem affecting the entire migrant population, regardless of legal status. The article examines the specific challenges faced by vulnerable groups under digital surveillance and proposes rights-based legal and policy solutions. While the EU’s GDPR offers a theoretically robust protection framework, systems such as EURODAC and broad public security exceptions pose significant risks to vulnerable groups. In Turkey, although the Constitution, the Personal Data Protection Law (KVKK), the Law on Foreigners and International Protection (YUKK), and its implementing regulation offer certain safeguards, a comprehensive and justice-based protection regime has yet to be established.

^(*) Araştırma Makalesi.

Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 01.08.2025, Kabul Tarihi: 12.01.2026.

Bu çalışma, yazarın 29 Nisan 2025 tarihinde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde düzenlenen “Uluslararası Göç Hukukunda Kırılgan Gruplar” sempozyumunda sunduğu “Dijital Çağda Kırılgan Göçmenlerin Veri Koruma Sorunu” başlıklı tebliğinin genişletilmiş hâlidir.

GİRİŞ

Günümüzde dijital teknolojiler, birçok alanda olduğu gibi göç yönetimi alanında da yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bu teknolojilerin kullanımıyla, göçmenlerin¹ hem fiziksel hareketliliğini hem de kişisel verilerini izlemeye yönelik kapsamlı ve merkezi sistemler kurulmakta; bu sayede özellikle menşe devletler açısından göçmenlerin izlenebilirliği arttırılmaktadır. Dijitalleşmenin sağladığı bu olanaklara paralel olarak ise, öngörülemez ve kaçınılmaz güç sakıncaların da gün geçtikçe daha belirgin hale geldiği görülmektedir. Zira bu dijital gözetim süreçleri, göçmenlerin mahremiyet hakkını zayıflatmakta; özellikle kadınlar ve çocuklar gibi gruplar açısından ise birden fazla unsurun kesiştiği, derinleşen bir kırılmalı durumuna yol açmaktadır.

Kırılmalı, genel olarak bireyin temel yaşam işlevlerini bağımsız biçimde sürdürememesi, kendini koruyamaması veya başkalarıyla etkili iletişim kurmakta zorlanması gibi durumlarla tanımlanmaktadır². Bu tür bireyler, istismar, yönlendirme, dışlanma ve hak ihlali gibi risklere daha açık hâle gelmekte; bu nedenle özel korunma ve destek mekanizmalarına ihtiyaç duymaktadır³. Güncel yaklaşımlarda ise kırılmalı kavramı, bu şekilde yalnızca bireyin fiziksel ya da zihinsel yetersizlikleriyle tanımlanan dar bir çerçevede değil; yaş, cinsiyet, etnik köken, engellilik, çatışma bölgelerinde yaşama, ekonomik zorluklar ve özgürlükten yoksunluk gibi çok çeşitli unsurlar temelinde daha geniş bir bağlamda değerlendirilmeye başlanmıştır⁴. Bu anlayış doğrultusunda çocuklar, yaşlılar, kadınlar, engelliler, azınlıklar, evsiz bireyler, göçmenler ve sığınmacılar⁵ gibi gruplar, içinde bulundukları sosyal ve fiziksel koşullar nedeniyle hak kaybı, dışlanma ve korunamama riskleriyle daha sık karşı karşıya kalan başlıca kırılmalı gruplar arasında yerlerini bulmuştur⁶.

Kırılmalı kavramı, uluslararası belgelerde doğrudan tanımlanmasa⁷ da Birleşmiş Milletler (BM) belgelerinde ve komitelerin genel yorumlarında sıklıkla yer bulmuştur⁸. Kavramın ilk sistematik kul-

¹ Çalışmada “göçmen” terimi, yalnızca 5543 sayılı İskân Kanunu’nda (26.09.2006 tarihli ve 26301 sayılı Resmî Gazete) tanımlanan yerleşim politikalarına dayalı anlamıyla sınırlı tutulmamaktadır. Kavram; savaş, siyasal karışıklıklar, yaşam koşullarının elverişsizliği veya benzeri zorlayıcı nedenlerle ülkesini terk eden ya da terk etmek zorunda kalan bireyleri kapsayacak şekilde, göç hukukundaki genel ve kapsayıcı anlamıyla kullanılmaktadır. Bu çerçevede çalışmada “göçmen” terimi, mülteciler, şartlı mülteciler, ikincil koruma statüsü sahipleri ve geçici koruma altındaki kişiler ile düzensiz göçmenler dahil olmak üzere, farklı hukuki statülere sahip ancak uluslararası koruma ihtiyacı, belirsizlik ve kırılmalı koşulları bakımından ortak riskler taşıyan bireyleri ifade eden bir üst kavram olarak tercih edilmiştir. Bu tercih, çalışmanın yalnızca belirli bir hukuki statüye sahip kişileri değil, düzensiz durumda bulunan ve aynı zamanda kırılmalı özelliği gösteren bireyleri de kapsayacak şekilde, konunun bir bütün olarak değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Yabancıların sahip olabileceği farklı hukuki statüler için bkz. ÇELİKEL, Aysel / ÖZTEKİN GELGEL: Günsel, *Yabancılar Hukuku*, 28. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 19-29; EKŞİ, Nuray: *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, 5. Baskı, Beta Yayıncılık, 2014, İstanbul, s. 37-63; DOĞAN, Vahit / YILMAZ, Alper Çağrı / AYHAN İZMİRLİ, Lale: *Türk Yabancılar Hukuku*, 7. Baskı, Savaş Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 10-18.

² TURNER, Bryan S.: *Vulnerability and Human Rights*, Penn State University Press, USA, 2006, s. 28.

³ MOORE, Bridie: “Improvisation and Vulnerability: Circuits of Care in Performances of Age and Ageing”, (Ed.) SAKO, Katsura / FALCUS, Sarah: *Contemporary Narratives of Ageing, Illness, Care*, Routledge Publishing, New York, 2022, s. 37-38.

⁴ FORBES-MEWETT, Helen / NGUYEN-TRUNG Kien: “Defining Vulnerability”, (Ed.) FORBES-MEWETT, Helen: *Law, Vulnerability in a Mobile World*, Emerald Publishing Limited, UK, 2019, s. 5-6.

⁵ Bu çalışmada “sığınmacı” terimi, genel anlatımda belirli bir hukuki statüyü tanımlama amacı taşımaksızın, göç olgusuna ilişkin betimleyici bir kavram olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte kavram, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına yapılan atıflarda ve uluslararası hukuk bağlamında, uluslararası koruma başvurusu henüz karara bağlanmamış kişileri ifade eden yerleşik anlamı çerçevesinde ele alınmaktadır. Türk hukukunda ise 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun (YUKK) (11.04.2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmî Gazete) yürürlüğe girmesinden önce, coğrafi sınırlama nedeniyle Avrupa dışından gelen ve uluslararası koruma talebinde bulunan kişiler “sığınmacı” olarak adlandırılmakta iken, YUKK ile birlikte bu terminoloji değiştirilmiş ve söz konusu kişiler “şartlı mülteci” (m. 62) olarak tanımlanmaya başlanmıştır (EKŞİ, s. 48-49). Buna rağmen “sığınmacı” terimi, öğretide ve uluslararası literatürde, başvurusu henüz sonuçlanmamış kişiler bakımından açıklayıcı bir kavram olarak kullanılmaya devam etmektedir.

⁶ ÇELİK, Elif: “İnsan Hakları Bakımından Kırılmalı Kavramına Bir Giriş ve Kavramın AİHM Kararlarındaki Görünürlüğü”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020, Cilt 22, Sayı 1, s. 67-73.

⁷ MOORE, s. 31-38.

⁸ Örnek olarak bkz. Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorum No. 19 (2016) Çocuk Haklarının Gerçekleştirilmesine Yönelik Kamu Bütçeleri (m. 4) para. 3: “Genel yorumda kullanılan “çocuk” veya “çocuklar” terimleri, hakları kamu bütçesine ilişkin kararlardan doğrudan veya dolaylı olarak, olumlu veya olumsuz şekilde etkilenebilecek, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin, 18 yaşın altındaki tüm kişileri kapsamaktadır. “Kırılmalı durumdaki çocuklar” ise hakların ihlali açısından özellikle hassas olan, bunlarla sınırlı olmamak üzere, engelli çocuklar, mülteci durumdaki çocuklar, azınlık gruplarının çocukları, yoksulluk içerisinde yaşayan çocuklar, alternatif bakım hizmeti alan çocuklar ve kanunlarla ihtilaf içerisindeki çocukları ifade etmektedir.”

lanımı, Dünya Gıda Örgütü belgelerinde tespit edilmektedir⁹. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde de “kırılganlık” ya da “kırılgan gruplar” kavramları açık bir şekilde tanımlanmamaktadır¹⁰. Ancak AİHM, özellikle 2000’li yıllardan itibaren verdiği kararlarla bu kavrama giderek artan şekilde atıf yapmış ve bazı sosyal grupları sistematik biçimde kırılgan olarak değerlendirmeye başlamıştır. Bu değişimin başlangıç noktası olarak genellikle *Chapman ve Birleşik Krallık*¹¹ kararı gösterilmektedir. Bu kararda Mahkeme, Romanların özel ihtiyaçlarına ve yaşam tarzlarına dikkat çekerek onların kırılgan konumda olduklarını vurgulamıştır¹². İzleyen yıllarda Mahkeme farklı sosyal grupları da kırılgan olarak tanıma-ya başlayarak çocuklar¹³, engelliler¹⁴, LGBTİ+¹⁵, HIV+ bireyler¹⁶, sığınmacılar¹⁷ ve düzensiz göçmenler¹⁸ gibi gruplar için de benzer nitelendirmelerde bulunmuştur. AİHM’nin bu yaklaşımında belirleyici olan, bireylerin kişisel özelliklerinden ziyade, ait oldukları grubun toplum içindeki konumu olmuştur. Bu doğrultuda Mahkemenin kırılganlık kavramını, her olayın somut koşulları içinde değerlendirilmek suretiyle esnek bir şekilde ele aldığı söylenebilir¹⁹.

AİHM’nin kırılganlık kavramını doğrudan sığınmacı statüsüyle ilişkilendirdiği ilk önemli içtihat-lardan biri *M.S.S. ve Belçika ve Yunanistan* kararıdır. Mahkeme bu kararında, “sığınmacı statüsüne içkin olan kırılganlık²⁰” ifadesini kullanarak, sığınmacı olmanın kendiliğinden belirli bir kırılganlık durumu yarattığını kabul etmiştir. Zira uluslararası koruma başvurusunda bulunan bireyler; henüz kalıcı hukuki statü kazanmamış olmaları, belirsizlik içeren göç süreçleri içinde bulunmaları, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere sınırlı erişimleri ve sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya olma-ları nedeniyle, kişisel özelliklerinden (yaş, cinsiyet, engellilik gibi) bağımsız olarak korunmasız bir konumda yer almaktadır. Bu durum Mahkeme’nin kırılganlığı sığınmacı statüsünün doğası gereği doğurduğu riskler temelinde ele aldığını göstermektedir²¹. Diğer yandan, kırılganlık kavramının kap-samı konusunda Mahkeme üyeleri arasında görüş ayrılıkları da gözlemlenmiştir. Aynı karara ilişkin karşı görüşünde Hâkim *András Sajó*, sığınmacıların otomatik olarak kırılgan grup sayılmasına eleştirel yaklaşmıştır. *Sajó* kırılganlığın, yalnızca statüye dayanılarak değil, bireyin bu statü nedeniyle karşılaştığı zorluklar ve engeller dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur²². Ona göre, örneğin Romanlar ya da zihinsel engelli bireyler, uzun yıllar boyunca ayrımcılığa, damgalamaya ve dışlanmaya maruz kaldıkları için kırılgan sayılabilirken, sığınmacılar söz konusu olduğunda her bireyin koşulları farklılık gösterebilmektedir²³. Dolayısıyla, bir gruba mensup tüm bireyleri kategorik biçimde kırılgan kabul etmek, kırılganlık kavramının içeriğini daraltabilecektir. Bu nedenle *Sajó*, Mahkeme’nin kırılganlık değerlendirmesinde bireyin statüsünden çok, bu statünün bireyin yaşamında nasıl etkiler yarattığına ve karşılaştığı dezavantajlara odaklanması gerektiği düşüncesindedir.

⁹ ÇELİK, s. 66, dn. 29.

¹⁰ BOUTIER, Indira: “Understanding Vulnerability through the Eyes of the European Court of Human Rights’ Jurisprudence: Challenges and Responses”, *Peace Human Rights Governance*, 2024, Cilt 8, Sayı 1, s. 32.

¹¹ AİHM, *Chapman/Birleşik Krallık*, B. No: 27238/95, T. 18.01.2001 (HUDOC).

¹² Özellikle bkz. AİHM, *Chapman / Birleşik Krallık*, B. No: 27238/95, T. 18.01.2001, § 76 (HUDOC).

¹³ Örneğin bkz. AİHM, *Popov / Fransa*, B. No: 39472/07 & 39474/07, T. 19.01.2012, § 91 (HUDOC).

¹⁴ Örneğin bkz. AİHM, *Alajos Kiss / Macaristan*, B. No: 38832/06, T. 20.08.2010, § 42 (HUDOC).

¹⁵ Örneğin bkz. AİHM, *OM / Macaristan*, B. No: 9912/15, T. 05.07.2016, § 53 (HUDOC).

¹⁶ Örneğin bkz. AİHM, *Kiyutin / Rusya*, B. No: 2700/10, T. 10.03.2011, § 64 (HUDOC).

¹⁷ Örneğin bkz. AİHM, *MSS / Belçika ve Yunanistan*, B. No: 30696/09, T. 21.01.2011, § 251 (HUDOC).

¹⁸ Örneğin bkz. AİHM, *Aden Ahmed / Malta*, B. No: 55352/12, T. 09.12.2013, § 97 (HUDOC).

¹⁹ MALGIERI, Gianclaudio / NIKLAS, Jędrzej: “Vulnerable data subjects”, *Computer Law & Security Review*, 2020, Cilt 37, s. 8.

²⁰ “by the vulnerability inherent in his situation as an asylum-seeker” ifadesi için bkz. AİHM, *MSS / Belçika ve Yunanistan*, B. No: 30696/09, T. 21.01.2011, § 233 (HUDOC).

²¹ AİHM, *MSS / Belçika ve Yunanistan*, B. No: 30696/09, T. 21.01.2011, § 232-234 (HUDOC).

²² Yargıç *Sajó*’nun kısmen mutabık ve kısmen karşı görüşü için bkz. AİHM, *MSS / Belçika ve Yunanistan*, B. No: 30696/09, T. 21.01.2011.

²³ AİHM, *MSS / Belçika ve Yunanistan*, B. No: 30696/09, T. 21.01.2011.

Bu çerçevede yapılan değerlendirmeler göstermektedir ki, kırılgan gruplar arasında birinin diğerinden daha kırılgan olduğuna dair mutlak bir hiyerarşi kurmak mümkün değildir. Aynı şekilde, bu gruplara ilişkin evrensel ve sabit bir liste oluşturmak da güçtür. Dahası, aynı grup içinde yer alan bireylerin dijital veri sistemleriyle karşılaşma biçimleri ve bu sistemlerden zarar görme düzeyleri de homojen olmayacaktır. Zira bu etkileşimler, bireylerin içinde bulundukları sosyal, hukuki ve ekonomik koşullara bağlı olarak önemli ölçüde farklılık gösterebilmektedir²⁴. Bu nedenle bu çalışmada, kişisel verilerin dijital ortamda toplanması ve işlenmesi süreçleri teknik ayrıntılarla sınırlı görülmekte olup göçmen nüfusunun tamamını etkileyen ve hukuki statü ya da bireysel farklılıklardan bağımsız biçimde gelişen bir mahremiyet meselesi olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi özel koruma ihtiyacı taşıyan kırılgan grupların dijital sistemler karşısında ne ölçüde daha görünmez, dışlanmış ve savunmasız kaldıkları da, çalışmanın ilgili bölümlerinde özellikle vurgulanmıştır. Bu çerçevede, çalışmada ilk olarak dijital çağın göçmenlere, özellikle kırılgan göçmenlere özgü hangi mahremiyet ihlallerini doğurduğu incelenecek; ardından sırasıyla Birleşmiş Milletler belgeleri ve denetim organlarının uygulamaları, Avrupa Birliği'ndeki düzenlemeler ile Türkiye'deki mevzuat ve uygulamalar karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Son bölümde ise, tespit edilen hukuki eksiklikler temelinde kırılgan göçmenlerin kişisel verilerinin korunmasına ilişkin geliştirilebilecek çözüm yolları önerilecektir.

I. KIRILGAN GÖÇMENLERDEN TOPLANAN VERİLER VE KARŞILAŞTIKLARI MAHREMİYET SORUNLARI

Dijital teknolojilerin göç yönetiminde yaygınlaşması, göçmenler hakkında toplanan verilerin kapsamının da genişlemesine sebep olmuştur. Bu veriler, hem tanımlama hem de gözetim, denetim ve yönlendirme amacıyla kullanılan araçlar haline gelmiştir. Ad, soyad, doğum tarihi, cinsiyet, medeni durum, uyruk, mevcut ulusal kimlik numarası, dil bilgisi, eğitim düzeyi, mesleki beceriler, sağlık durumu, özel ihtiyaçlar, din, etnik köken, geliş tarihi, geliş şekli, aile bireylerinin sayısı ve yaşları, refakatsiz aile üyeleriyle ilgili bilgiler, göç sebebi, geri dönme niyeti ve tarihi, yerel entegrasyon planları, yerleşim başvurusu yapıp yapılmadığı, taşınır ya da taşınmaz mal varlığı, varsa daha önceki yerleşim girişimleri gibi çok sayıda bilgi bu kapsamda toplanmaktadır²⁵. Bu veriler tüm göçmenlerden alınıyor olmakla birlikte, özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi kırılgan gruplar açısından çok daha hassas sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Bu nedenle, bu bilgilerin toplanma biçimi, ne şekilde işlendiği ve ne tür hak ihlallerine açık olduğu, dikkatle ele alınması gereken bir konu olarak öne çıkmaktadır. Aşağıda, bu veriler üzerindeki kontrol mekanizmalarının ne ölçüde işlediği, bilgilendirme ve rıza süreçlerinin neden yetersiz kalabildiği ortaya koyulacaktır.

A. Veri Üzerindeki Söz Hakkı Kaybı ve Rızanın Zorunluluğa Dönüşmesi

Göçmenlerin dijital çağdaki varoluşları giderek artan bir şekilde dijital veriyle tanımlanır hale gelmiştir. Ancak göçmenlerin bu veriler üzerinde kontrol sahibi olamamaları²⁶, özellikle kırılgan gruplar açısından çok yönlü tehditler oluşturmaktadır. Göçmenler, çoğu zaman biyometrik verilerinin²⁷ kimlerle ve hangi amaçlarla paylaşılabileceğini bilmeden, bu verileri verme konusunda fiilen mecbur bi-

²⁴ MALGIERI / NIKLAS, s. 3.

²⁵ TÖRE, Nazlı: *Milletlerarası Hukukta Mülteci Verilerinin Korunması*, Turhan Kitabevi, Ankara 2021, s. 229-232; KAURIN, Dragana: *Data Protection and Digital Agency for Refugees*, s. 5, 2019 (<https://www.cigionline.org/static/documents/documents/WRC%20Research%20Paper%20no.12.pdf>, ET: 22.05.2025).

²⁶ VINCK, Patrick / PHAM, Phuong N / SALAH, Albert Ali: "Do no harm" in the age of Big Data: Data, ethics, and the refugees", (Ed.) SALAH, Albert Ali / PENTLAND, Alex / LEPRI, Bruno / LETOUZE, Emmanuel: *Guide to Mobile Data Analytics in Refugee Scenarios*, Springer International Publishing, 2019, s. 2.

²⁷ Biyometrik veriler genel olarak fizyolojik ve davranışsal olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Fizyolojik biyometrik veriler, bireyin fiziksel özelliklerine dayalı ve genellikle yaşam boyu değişmeyen veriler olup parmak izi, yüz geometrisi, iris ve retina yapısı, el veya avuç içi geometrisi ile kulak yapısı bu gruba örnektir. Davranışsal biyometrik veriler ise bireyin belirli eylemleri yerine getirirken sergilediği kendine özgü kalıplara dayanmaktadır. Ses özellikleri, imza dinamikleri, klavye vuruş ritmi ve yürüyüş biçimi başlıca davranışsal biyometrik veriler arasında yer almaktadır, bkz. ÇİÇEK, Melike: "Türkiye'de Biyometrik Veri Güvenliği: Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Çerçevesinde Etik Bir Değerlendirme", *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 2024, Cilt 6, Sayı 2, s. 57.

rakılmaktadır²⁸. Dolayısıyla birçok göçmenin veri işleme süreçlerine fiilen katılmalarına rağmen, ilgili süreci anlayamamaları nedeniyle dijital ortamda etkin bir özne haline gelemediği; yalnızca pasif birer veri nesnesine indirgendikleri söylenebilir. Bu bağlamda veri koruma hukukunun temel ilkelerinden biri olan, bireyin verisinin nasıl toplanacağı, işleneceği ve paylaşılacağı hakkında açık ve anlaşılır biçimde bilgilendirilmesi ve özgür iradesiyle rıza göstermesi anlamına gelen bilgilendirilmiş onay²⁹ (*informed consent*) bu süreçte işlevini yitirmektedir. Bireyler, bu süreçlere özgür iradeleriyle değil, temel hizmetlere erişebilmek için katılmak zorunda bırakılmaktadır³⁰. Bu nedenledir ki öğretilde, veriyi talep eden kurum ile göçmen birey arasında oluşan bu belirgin güç dengesizliğinin, yani bir tarafın karar ve denetim kapasitesine sahipken diğerinin temel haklara erişim için bu karar mekanizmasına bağımlı hale gelmesinin, rızayı geçersiz kılabileceği ifade edilmektedir³¹. Bu nedenle, göçmenler açısından rıza çoğu zaman yalnızca teorik bir hak olarak kalmakta; uygulamada ise “zorunlu onay”a dönüşmektedir.

Özellikle cinsiyet temelli şiddet deneyimi yaşamış kadınların, hassas verilerini travmatik koşullar altında ve çoğu zaman aile üyelerinin yanında paylaşmak zorunda kalmaları, yalnızca rızanın geçerliliğini değil; aynı zamanda etik açıdan veri işleme süreçlerinin meşruiyetini de tartışmalı hale getirmektedir³². Benzer şekilde, İtalya’da bildirilen bir saha çalışmasında, savaştan kaçan ve eşcinsel olan genç bir Suriyelinin cinsel yönelimi gibi son derece hassas bilgilere ancak sınır güvenliği yetkililerinin yoğun baskısı ve durumun ciddiyetine ilişkin uyarıları sonrasında açıklayabildiği ifade edilmiştir³³. Anılan örnek, göçmenlerin çoğu zaman hangi bilgileri paylaşmaları gerektiğini bilmediklerini, bilseler dahi aileleri veya birlikte seyahat ettikleri kişilerin yanında bu bilgileri dile getirmekte zorlandıklarını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, görünüşte rıza içeren durumların çoğu zaman özünde çaresizlikten kaynaklandığı; yani bireylerin iradi tercihten çok, hayatta kalma ve hizmete erişim zorunluluğu nedeniyle verilerini paylaştıkları gözlemlenmektedir³⁴. Nitekim Afrika’daki saha uygulamalarında da kadın göçmenlerin yardım, barınma ve sağlık hizmetlerine erişebilmek için kişisel bilgilerini paylaşmaya fiilen mecbur bırakıldıkları; bu durumun bilgilendirilmiş onayı geçersiz kıldığı görülmektedir³⁵.

B. Dijital Sistemlerin Tarafsızlığı ve Kişisel Verilerin Siyasal Kullanım Riski

Veri sistemlerinin algoritmaları tarafsız değildir. Yapılan çalışmalar, insani yardım amaçlı veri toplama süreçlerinin çoğu zaman mevcut eşitsizlikleri yeniden ürettiğini göstermektedir. Özellikle algoritmik karar verme süreçlerinde, algoritmaların geçmiş veriler üzerine eğitilmeleri nedeniyle mevcut adaletsizlik veya ayrımcılık kalıplarının tekrarlanması riski ortaya çıkmaktadır³⁶. Bu geçmiş veriler, ideal bir adalet durumunu değil, yalnızca mevcut bir durumu yansıttığından algoritmalar statükoyu devam ettirebilir ve bazı gruplara karşı ön yargılı veya ayrımcı sonuçlar üretebilir³⁷. Zira bu algoritma-

²⁸ KAURIN, s. 12.

²⁹ KAURIN, s. 10.

³⁰ TÖRE, s. 231; VINCK / PHAM / SALAH, s. 5; FARRAJ, Achraf: “Refugees and The Biometric Future: The impact of Biometrics on Refugees and Asylum Seekers”, *Columbia Human Rights Law Review*, 2011, Cilt 42, Sayı 1, s. 927; WILLE, Belkis / LINDSKOV JACOBSEN, Katja, *The data of the most vulnerable people is the least protected*, 2023 (<https://www.adalovelaceinstitute.org/blog/data-most-vulnerable-people-least-protected/>, ET: 22.05.2025).

³¹ MALGIERI / NIKLAS, s. 6. Aynı yönde bkz. GANSLMEIER, Miriam, *Göçmenlerin Kişisel Verilerinin Gizliliği; Gerçekçi Mi Değil Yoksa Görmezden Mi Geliniliyor?* (<https://tr.boell.org/tr/2019/12/06/gocmenlerin-kisisel-verilerinin-gizliliği-gerçekçi-mi-değil-yoksa-görmezden-mi-geliniliyor>, ET: 01.08.2025).

³² KAURIN, s. 3, 17.

³³ GANSLMEIER.

³⁴ TEMİROV, Sümeyye, *Data Protection and Privacy Challenges of Refugees in the Digital Age*, 2024 (<https://iwne.ee/data-protection-and-privacy-challenges-of-the-refugees-in-the-digital-age-a-critique-of-consent-under-coercion-data-sharing-and-access/>, ET: 23.05.2025).

³⁵ MUNVWOKI, Teresia, *Data Protection as a Tool for African Refugee Women Resilience*, 2024 (<https://cipit.strathmore.edu/data-protection-as-a-tool-for-african-refugee-women-resilience/>, ET: 23.05.2025).

³⁶ AKSOY, Hüseyin Can, “Kişisel Verilerin Korunması Yöntüyle Algoritmik Karar Verme”, *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 2022, Cilt 4 Sayı 2, s. 73.

³⁷ AKSOY, s. 73.

lar, hangi grupların daha fazla gözetim altında tutulacağını veya hangi verilerin kritik kabul edileceğini ön yargılarla belirleyebilmektedir³⁸.

Benzer şekilde, göçmenlere ilişkin verilerin zaman içerisinde farklı siyasi rejimlerin kontrolüne geçmesi de ortaya çıkması muhtemel güvenlik risklerindendir. Bu durum, özellikle demokratik rejimlerde toplanan hassas verilerin, daha sonra otoriter rejimler tarafından sınır dışı, fişleme ya da cezalandırma aracı olarak kullanılabileceği senaryoları gündeme getirmektedir. Yanlış ya da izinsiz veri paylaşımı, baskıcı rejimlerde bireylerin yaşamını tehdit eden sonuçlara yol açabilmektedir³⁹. Nitekim ABD’de Barack Obama döneminde göçmenlere dair toplanan verilerin, Donald Trump yönetimi altında farklı ve daha sert göç politikalarıyla birlikte, sınır dışı süreçlerinde kullanıldığı görülmüştür⁴⁰. Özellikle genç göçmenleri korumayı hedefleyen DACA (*Deferred Action for Childhood Arrivals*) programı kapsamında toplanan verilerin, Trump yönetimi sırasında sınır dışı işlemlerinde potansiyel olarak kullanılabileceği yönündeki endişeler, veri koruma rejimlerinin siyasi iktidar değişikliklerinden nasıl etkilenebileceğini somut biçimde ortaya koymuştur. Bu örnek, veri koruma politikalarının salt teknik düzenlemelerle sınırlı kalmaması; bu doğrultuda siyasi iktidarlardan bağımsız güvencelerle desteklenmesinin önemini göstermektedir.

C. Biyometrik Sistem Hataları ve Temel Hizmetlere Erişim Engelleri

Biyometrik sistemlerde yaşanan teknik hatalar, göçmenlerin temel ihtiyaçlara erişimini doğrudan engelleyebilmektedir. Örneğin 2013 yılında Moritanya’da 6500 Malili göçmen, biyometrik kayıt sistemindeki bir arıza nedeniyle yardımlardan yararlanamamıştır⁴¹. Yine, 2022 yılında Uluslararası Kızılhaç Komitesi’nin son derece güvenli olduğu bilinen veri sistemine yapılan siber saldırı sonucunda yarım milyondan fazla kişinin verisi ele geçirilmiş, bu olay dijital veri ihlallerinin ne denli yıkıcı olabileceğini bir kez daha ortaya koymuştur⁴². Bu tür örneklerde sistemselsel kusurlar, doğrudan hayati sonuçlar doğurabilmektedir. Aynı zamanda hatanın ispat yükü çoğu zaman göçmene yüklendiğinden bu durum, idari eşitsizlikleri de derinleştirmektedir. Bu örnekler, güvenliğin teknik çözümlerle birlikte etik sorumluluklar göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

D. Temsiliyetsizlik

Göçmenlerin büyük kısmı, hangi verileri neden paylaştığını, bu verilerin kimlerle paylaşılacağını ve ne kadar süreyle saklanacağını bilmemektedir⁴³. Bu durum ise, bireyin kendi verisi üzerindeki karar yetkisinin fiilen ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Özellikle dijital okuryazarlık⁴⁴ eksikliği ve travmatik deneyimler, bireylerin sürece aktif katılımını engellemektedir⁴⁵. Nitekim söz konusu duruma ilişkin saha tanıklıkları, bilgilendirme eksikliğinin rızanın geçerliliğini nasıl zayıflattığını somut biçimde ortaya koymaktadır. Örneğin, Suriye uyruklu bir göçmen olan Hadi (26), parmak izinin “altı aylık yasal kalış hakkı” sağlamak amacıyla alındığının söylendiğini; ancak herhangi bir açıklama yapılmadan işlem uygulandığını, yaşadığı korku ve endişe nedeniyle sürece sorgusuzca riayet etmeye çalıştığını ifade etmiştir⁴⁶. Benzer şekilde, Somali uyruklu bir diğer göçmen olan Samir (19) ise, veri işleme süreci hakkında bilgiye yalnızca internetten ulaşabildiğini, resmi kaynaklardan bilgi alamadığı-

³⁸ TÖRE, s. 237; KAURIN, s. 13.

³⁹ TEMİROV.

⁴⁰ Detaylı bilgi için bkz. Dreamers’ new risk after Daca: US could use their personal data to target them (<https://www.theguardian.com/us-news/2017/sep/05/daca-dreamers-personal-data-undocumented-immigrants>, ET: 25.06.2025).

⁴¹ KAURIN, s. 9.

⁴² WILLE / LINDSKOV JACOBSEN.

⁴³ KAURIN, s. 3, 12; TEMİROV.

⁴⁴ Dijital okuryazarlık; bir kişinin bilgisayar, internet, mobil uygulamalar, dijital platformlar ve dijital veriyle güvenli ve bilinçli şekilde etkileşime girebilme yetkinliği olarak ifade edilebilir.

⁴⁵ MUNVWOKI.

⁴⁶ KAURIN, s. 11.

nı, ilgili rehberlerin yalnızca İngilizce ve Fransızca olması nedeniyle anlayamadığını belirtmiştir⁴⁷. Anılan örnekler göstermektedir ki bilgilendirme yalnızca yazılı metinle sınırlı kaldığında, okuma yazma bilmeyen veya başka bir dil konuşan bireyler uygulamada sürece dâhil olamamaktadır. Bu nedendir ki rızanın özgür irade ve bilinçle verildiğinin söylenmesi mümkün olamayacaktır.

E. Dil Bariyeri ve Erişilebilirlik

Dil bariyeri, göçmenlerin veri koruma süreçlerine aktif katılımının önündeki en yaygın engellerden biridir⁴⁸. Gerek kayıt merkezlerinde gerekse dijital sistemlerde sunulan bilgilendirme metinlerinin çoğu, yalnızca yerel dil veya İngilizce gibi sınırlı dillerde hazırlanmakta; bu da bilgilendirilmiş rızanın gerçekleşmesini fiilen imkânsız hale getirmektedir⁴⁹. Özellikle okuma yazma bilmeyen bireyler, çocuklar, yaşlılar ve travma sonrası zihinsel zorluk yaşayan göçmenler için, standart olarak hazırlanmış metinler üzerinden yapılan bilgilendirmeler yeterli değildir⁵⁰. Bilgilendirme metinlerinin yeterince anlaşılır ve erişilebilir olmaması nedeniyle, özellikle kadın göçmenlerin veri haklarını kullanamadığı ve rızanın çoğu zaman biçimsel bir onay düzeyine indirgendiği çeşitli çalışmalarda ortaya konmuştur⁵¹. Dolayısıyla dil bariyerinin, göçmenlerin mahremiyet, güvenlik ve temsil haklarını etkileyen ciddi bir sorun olduğu rahatlıkla söylenebilecektir⁵².

II. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER’DE KIRILGAN GÖÇMEN VERİLERİNİN KORUNMASI

A. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Rehber İlkeleri ve Kırılgan Gruplara Yönelik Standartlar

BMMYK, göçmenlere ilişkin kişisel verilerin toplanması, işlenmesi ve paylaşılmasına dair özel kurallar içeren “BMMYK İlgi Alanındaki Kişilere Ait Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Politika”⁵³ (UNHCR/HCP/2015/6) ve “Göçmen Statüsü Belirleme Usul Standartları”⁵⁴ gibi belgeler aracılığıyla göçmenler ve sığınmacıları da içerecek şekilde kapsamlı bir veri koruma rejimi geliştirmiştir.

BMMYK’nın veri koruma politikası; meşru ve adil veri işleme, belirli ve meşru amaca dayalı kullanım, gerekli ve orantılı veri toplama, kişisel verilerin doğru kaydedilmesi, veri sahibinin bilgiye erişim, düzeltme ve itiraz haklarının sağlanması, gizliliğe saygı, güvenlik tedbirlerinin alınması, hesap verebilirlik ve denetim (m. 2.1-2.9) mekanizmalarının uygulanması gibi ilkeleri içermektedir.

B. Rızanın Geçerliliği ve Kırılgan Gruplar

BMMYK politikalarında rıza; açık, özgür iradeye dayalı, bilgilendirilmiş ve tercihen yazılı veya açık onaylayıcı bir eylemle verilmiş bir uzlaşma göstergesi olarak tanımlanmaktadır (m. 1.4). Rızanın geçerli olabilmesi için bireyin veri işleme sürecine dair yeterli bilgiye sahip olması ve bu bilgiyi anlayabilecek durumda olması gerekmektedir. Oysa BMMYK politikalarında ayrıca düzenlenmeyen çocuklar, zihinsel engelli bireyler veya psikososyal sorunlar yaşayan kişiler gibi kırılgan gruplar açısından bu süreç daha

⁴⁷ KAURIN, s. 11-12.

⁴⁸ TÖRE, s. 232-233; GANSLMEIER.

⁴⁹ KAURIN, s. 13.

⁵⁰ MALGIERI / NIKLAS, s. 13.

⁵¹ MUNVWOKI; TEMİROV.

⁵² KAURIN, s. 6.

⁵³ İngilizce metin için bkz. Policy on the Protection of Personal Data of Persons of Concern to UNHCR (https://help.unhcr.org/turkiye/wp-content/uploads/sites/11/2018/12/DataProtectionPolicy_ENG.pdf, ET: 25.06.2025).; Türkçe metin için bkz. BMMYK’nın İlgi Alanındaki Kişilere ait Kişisel Verilerin Korunmasına ilişkin Politika (https://help.unhcr.org/turkiye/wp-content/uploads/sites/11/2018/12/DataProtectionPolicy_TR.pdf, ET: 25.06.2025).

⁵⁴ UN HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES: *Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, Geneva, 2011 (<https://www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2011/en/84592>, ET: 25.06.2025).

hassas bir değerlendirme gerektirmektedir. Örneğin çocuklar açısından “bilgilendirilmiş onay”; yaş ve gelişim düzeyine göre şekillenmeli; ebeveyn veya vasi onayıyla desteklenmelidir. Zihinsel engeli olan bireylerin kişisel verileri, ancak kişinin yararını gözetken meşru gerekçeler nedeniyle paylaşılabilmelidir. Ayrıca yaşlı bireyler, hamile veya emziren kadınlar gibi beden ve sosyal açıdan korunmaya muhtaç bireylerde ise rıza alma süreci daha dikkatli, özenli ve gerekirse destekleyici uzman desteğiyle yürütülmelidir.

C. Bilgilendirme ve Şeffaflık Yükümlülüğü

BMMYK politikaları, rıza sürecinin yalnızca bireyin onayıyla sınırlı olmadığını, aynı zamanda belli konularda açık ve anlaşılır bilgilendirme yükümlülüğü doğurduğunu vurgulamaktadır (m. 3.1); hangi verilerin toplanacağı; kimlerle ne amaçla paylaşılacağı; rızanın geri çekilebileceği; verinin reddedilmesinin olası sonuçları. Ancak uygulamada, BMMYK ofislerinin sınırlı kaynaklarla çok sayıda kişiye hizmet vermesi, zamanın kısıtlı olması ve dil bariyerleri nedeniyle bu yükümlülüğün tam olarak yerine getirildiği söylenememektedir⁵⁵.

D. Uygulamada Zorunlu Rıza Kavramı ve Veri Paylaşımının Olağanlaşması

BMMYK belgelerinde rıza temel ilke olarak yer alsa da, uygulamada sistemik veri paylaşımı giderek olağanlaşmaktadır⁵⁶. Göçmenler, veri paylaşımını reddettiklerinde barınma, yardım veya statü işlemlerine erişimlerinin engellenebileceği endişesiyle hareket etmektedir. Bu ise fiilen “zorunlu rıza”nın dayatıldığı anlamına gelmektedir. Özellikle ev sahibi ülkelerle yapılan sistematik veri paylaşımlarının çoğu zaman bireylerin bilgisi dışında gerçekleştirilmesi, uluslararası koruma taleplerinin güvenliğini zayıflatmakta ve geri gönderilme riskini artırmaktadır.

Bu bağlamda, 2018 yılında BMMYK’nın Bangladeş’teki Rohingya göçmenlerinden topladığı verileri, açık rıza almadan Myanmar makamlarına aktardığı olay, zorunlu rızanın ve veri paylaşımının ne denli tehlikeli sonuçlar doğurabileceğini açıkça göstermektedir⁵⁷. Söz konusu veri aktarımının, doğrudan göçmen yaşamını tehdit eden, geri gönderilme riskini artıran bir uygulama olduğu açıktır.

E. Sonuç: BMMYK İlkelerinin Uygulamadaki Sınırlılığı

BMMYK’nın veri koruma politikaları, kırılgan grupların özel durumlarını dikkate alan ilke ve standartlarla öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımlar BMMYK’nın, göçmen statüsünün doğası gereği kişisel verilerin işlenmesinde özel koruma gerektirdiğini kabul ettiğini göstermektedir. Bu da göçmenlerin, doğrudan kırılgan grup kapsamında değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Ancak uygulamada yaşanan kaynak yetersizliği ve dil engelleri; özellikle bilgilendirilmiş onayın hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır. Rıza süreçlerinin usulen yapılması sonucunda rutine dönüşmesi ve üçüncü kişilerle veri paylaşımının yaygınlaşması, göçmenler açısından ciddi riskler doğurmaktadır. Bu nedenle, özellikle kırılgan gruplara yönelik koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi ve veri işlemede gerçek katılımın temin edilmesi gerekmektedir.

III. AVRUPA BİRLİĞİ’NDE KIRILGAN GÖÇMEN VERİLERİNİN KORUNMASI

A. Genel Veri Koruma Tüzüğü Kapsamında Genel İlkeler ve Kapsam

Avrupa Birliği, kişisel verilerin korunmasına dair en kapsamlı düzenlemelerden biri olan Genel Veri Koruma Tüzüğü⁵⁸ (*General Data Protection Regulation-GDPR*) ile bireylerin dijital çağdaki mahremiyet

⁵⁵ KAURIN, s. 11-12.

⁵⁶ KAURIN, s. 11.

⁵⁷ UN Shared Rohingya Data Without Informed Consent (<https://www.hrw.org/news/2021/06/15/un-shared-rohingya-data-without-informed-consent>, ET: 23.05.2025); WILLE / LINDSKOV JACOBSEN.

⁵⁸ General Data Protection Regulation (<https://gdpr-info.eu/>, ET: 25 Haziran 2024); Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü’nün Türkçe metni için bkz. 95/46/AT sayılı Direktif’i yürürlükten kaldıran, gerçek kişilerin kişisel verilerin işlenmesi bakımından korunması ve bu tür verilerin serbest dolaşımı hakkında (<https://www.ab.gov.tr/siteimages/resimler/Nihai-ABB-HCDB-GDPR.pdf>, ET: 25.06.2025).

haklarını güvence altına almayı hedeflemektedir. GDPR, yalnızca AB vatandaşlarını değil, Avrupa Birliği sınırları içerisinde bulunan tüm gerçek kişileri kapsamaktadır. Tüzüğün 3. maddesi uyarınca, vatandaşlık, oturma veya yasal statü ayrımı yapılmaksızın, Avrupa Birliği topraklarında bulunan her birey, kişisel verilerinin korunmasına yönelik haklardan yararlanma hakkını haizdir. Bu kapsamda, mülteciler, geçici koruma altındaki kişiler ve düzensiz göçmenler de GDPR tarafından korunan bireylerdir.

B. Biyometrik Verilerin İşlenmesi ve Rıza Sorunu

GDPR’nin 9. maddesi, bireyin parmak izi, yüz tanıma, iris taraması gibi biyometrik verilerinin, kişiyi benzersiz biçimde tanımlamak amacıyla işlenmesini kural olarak yasaklamaktadır (m. 9/1). Ancak aynı maddenin ikinci fıkrası, bu yasağın on farklı istisna nedeniyle aşılabileceğini düzenlemektedir. Bu istisnalar arasında, açık rıza (m. 9/2-a), hayati menfaatin korunması (m. 9/2-c), kamu yararı (m. 9/2-g) ve sağlık hizmetleri bağlamındaki işleme (m. 9/2-h) gibi hükümler öne çıkmaktadır. Bu tür düzenlemeler, GDPR’nin 9. maddesiyle koruma altına alınan özel nitelikli verilerin dahi, “kamu yararı” veya “göç yönetimi” gerekçesiyle geniş yorumlarla işlenmesine kapı aralamaktadır. Bu durum, kırılgan bireyler açısından veri mahremiyetinin etkin biçimde sağlanmasını güçleştirebilecektir. Nitekim uygulamada bu istisnalar sıklıkla geniş yorumlanmakta; göçmenler ve sığınmacılar yardım hizmetlerine erişebilmek veya başvuru sürecini tamamlayabilmek için bu verileri verme konusunda fiilen mecbur bırakılmaktadır.

C. Bilgilendirme ve Erişim Haklarının Sınırları

GDPR’nin 13. ve 14. maddeleri, kişisel veriler toplanmadan önce ya da veriler başka kaynaklardan elde edildiğinde makul bir süre içinde bireyin açık ve anlaşılır şekilde bilgilendirilmesini zorunlu kılmaktadır. 15. madde ise veri sahibine, kendi verilerine erişme, verinin işlendiği yere, amacına ve üçüncü taraf alıcılara dair bilgi talep etme hakkı tanımaktadır. Ancak, fiili uygulamada bu hakların arzu edilen şekilde kullanılamadığı ifade edilmektedir⁵⁹. Şeffaflık ve bilgilendirme süreçleri; dil bariyeri, okuryazarlık eksikliği ve karmaşık hukuki prosedürler nedeniyle kırılgan göçmen gruplar için erişilmez hale gelmektedir⁶⁰. Bu da veri işleme faaliyetlerini, GDPR’nin temel ilkesi olan “adil, şeffaf ve anlaşılır işlem” kuralına aykırı hale getirmektedir (m. 5/1-a).

D. Kamu Güvenliği Gerekçesiyle Veri İstisnaları

GDPR’nin 23. maddesi, kamu güvenliği, kamu sağlığı ve göç yönetimi gibi gerekçelerle bazı hükümlerin sınırlandırılmasına imkân tanımaktadır. Bu istisna, sınır güvenliği ve iltica başvurularında göçmenlere ait kişisel verilerin “kamu yararı” adı altında geniş çapta işlenmesine zemin hazırlamaktadır. Bu çerçevede EURODAC⁶¹ gibi AB’ye özgü veri tabanlarında, göçmenlere ait biyometrik verilerin kamu güvenliği gerekçesiyle toplanması ve uzun süre saklanması, bu durumun açık bir örneğini sunmaktadır.

EURODAC sistemine göre, 14 yaşından itibaren tüm göçmen çocukların parmak izlerinin alınması zorunlu iken (*Regulation* (EU) No 603/2013, m. 9/1); 2024 yılında yürürlüğe giren yeni düzenleme⁶² ile (*Regulation* (EU) 2024/1358) bu yaş sınırı altıya düşürülmüştür (m. 15/1). Bu değişiklik, küçük yaş gru-

⁵⁹ Erişim hakkı kapsamında yapılan başvuruların, veri sorumlularınca üçüncü kişilerin hak ve özgürlükleri gerekçe gösterilerek sıklıkla kısıtlandığı; bu durumun özellikle kırılgan grupların bilgilendirilme ve erişim hakkını kullanmalarını zorlaştırdığı vurgulanmaktadır. HENDERSON, Fionn / CORBET, Rob / ROONEY, Colin, *Balancing GDPR data access rights against the rights of others*, 2025 (<https://www.arthurcox.com/knowledge/balancing-gdpr-data-access-rights-against-the-rights-of-others/>, ET: 23.05.2025).

⁶⁰ BREUNER Jonas / HEYMAN Rob / BRAKEL Rosamunda van: “Data protection as privilege-Factors to increase meaning of GDPR in vulnerable groups”, *Frontiers in Sustainable Cities*, 2022, s. 2, 4, 13-14.

⁶¹ EURODAC (*European Dactyloscopy*), Avrupa Birliği’ne ilk defa iltica başvurusu yapan kişilerin ya da düzensiz şekilde sınırı geçen yabancıların parmak izlerini toplayan ve 10 yıl boyunca saklayan bir sistemdir. Amaç, AB içerisinde aynı kişinin birden fazla ülkeye başvuru yapmasını önlemek ve Dublin Tüzüğü uyarınca hangi ülkenin iltica başvurusunu değerlendirmesi gerektiğini tespit etmektir. Detaylı bilgi için bkz. *Supporting Asylum and Migration Policies Across Europe* (<https://www.eulisa.europa.eu/activities/large-scale-it-systems/eurodac>, ET: 25.06.2025).

⁶² Değişiklikler için bkz. Eurodac: deal on better identification of asylum seekers and irregular migrants (https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2023/12/press_release/20231214IPR15934/20231214IPR15934_en.pdf, ET: 22.05.2025).

bundaki çocukların dijital mahremiyet haklarına ilişkin endişeleri artırmış, kamu güvenliği ile bireysel veri hakları arasındaki dengenin kırılan gruplar aleyhine daha da bozulmasına yol açmıştır. Esasen EURODAC sistemi, ilk etapta yalnızca sığınma başvurularının koordinasyonuna yönelik olarak tasarlanmışken, günümüzde düzensiz göçün izlenmesi, sınır geçişlerinin kontrolü, geri gönderme prosedürlerinin yürütülmesi ve güvenlik amaçlı kimlik doğrulama gibi çok çeşitli işlevleri içerecek şekilde genişletilmiştir. Bu kapsamda, göçmenler gibi kırılan gruplara ait verilerin daha uzun süreyle saklanması, daha fazla kurumun bu verilere erişebilmesi ve bu verilerin güvenlik temelli gerekçelerle işlenmesi mümkün hale gelmiştir. Parmak izi verisine ek olarak yüz görüntüsünün de alınması (m. 12-13), gözetim kapasitesini artırırken; EURODAC sisteminde kişilerin “iç güvenlik riski oluş-turduğu”na dair işaretlenebilmesi, sınıflandırmaların keyfiliğe açık hale gelmesine yol açmaktadır. Öğretide, bu durumun veri sistemlerinin salt teknik ihtiyaçlar doğrultusunda değil; göç ve güvenlik politikalarına ilişkin siyasal tercihler çerçevesinde şekillendiğine işaret ettiği yönünde değerlendirmeler yer almaktadır⁶³.

Bununla birlikte, yeni düzenlemenin 13. maddesinin 5. fıkrası, kırılan kişiler için önemli bir koruma mekanizması öngörmektedir. Buna göre, bir üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi, parmak uçları veya yüzü nedeniyle biyometrik veri veremeyecek durumdaysa ve bu durum kişinin kendi kusurundan kaynaklanmıyorsa, ilgili üye devlet makamları bu kişiye biyometrik veri sağlama yükümlülüğünü yerine getirtmek amacıyla herhangi bir idari yaptırım uygulayamayacaktır. Bu hüküm, özellikle kırılan grupların beden bütünlüğü ve dijital mahremiyet haklarının korunması açısından önemli bir insan hakları güvencesi sağlamaktadır. Buna ek olarak, GDPR’nin 35. maddesi, biyometrik veriler gibi yüksek riskli veri işleme faaliyetlerinde önceden Veri Koruma Etki Değerlendirmesi (*Data Protection Impact Assessment-DPIA*) yapılmasını zorunlu kılmaktadır⁶⁴. Bu değerlendirme, özellikle kırılan kişileri etkileyebilecek olası riskleri önceden görmeyi ve bu risklere karşı gerekli önlemlerin alınmasını amaçlamaktadır. Bu tür önleyici mekanizmalar, kamu güvenliği gerekçesiyle genişleyen veri toplama yetkilerinin daha dengeli ve hakları koruyacak şekilde kullanılmasına katkı sunacağı düşünülebilir.

E. Sonuç: Hukuki Çerçevenin Gerisinde Kalan Uygulama

Avrupa Birliği düzeyinde kişisel verilerin korunmasına ilişkin hukuki çerçeve güçlü görünüyor olsa da kırılan gruplara yönelik uygulamalarda boşlukların mevcut olduğu söylenebilir. Özellikle EURODAC sisteminde çocuklardan biyometrik veri alınması için yaş sınırının düşürülmesi ve yüz görüntüsü gibi ek biyometrik verilerin toplanması, dijital mahremiyet hakları açısından ciddi endişelere neden olmaktadır. *Regulation (EU) 2024/1358*’in 13. maddesinin 5. fıkrası, kırılan bireyler için bir koruma mekanizması içerse de; uygulamada hâlâ zorunlu rıza, bilgilendirme eksikliği ve erişim güçlüğü gibi sorunlar devam etmektedir. Bu durum, GDPR’nin kırılan göçmen gruplar için sunduğu koruma standardının pratikte tam anlamıyla hayata geçirilemediğini göstermektedir⁶⁵. Yine, kırılan bireylerin korunmasına ilişkin açık ve somut düzenlemelerin yalnızca çocuklar için yer aldığı; diğer gruplar açısından ise özel bir hukuki düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. Öğretide çocuklara özgü koruma ilkelerinin diğer kırılan bireyler için de uygulanabileceği savunulmakla birlikte, bu yaklaşımın GDPR içinde açık hukuki dayanağa sahip olmadığı da ifade edilmektedir⁶⁶. Bu durum, özellikle göçmenler, yaşlılar ve engelliler gibi kırılan bireylerin veri işleme süreçlerinde gerçek anlamda güvende olup olmadıkları sorusunu gündeme getirmektedir.

⁶³ VAVOULA, Niovi: *The Transformation of Eurodac from an Asylum Tool into an Immigration Database*, 2024 (<https://eumigrationlawblog.eu/the-transformation-of-eurodac-from-an-asylum-tool-into-an-immigration-database/>, ET: 23.05.2025).

⁶⁴ Article 35, GDPR (https://gdprhub.eu/Article_35_GDPR, ET: 22.05.2025).

⁶⁵ Kurgu bir anlatı üzerinden aktarılan Lina vakasında, Avrupa’da bir ülkeye sığınan bir mültecinin çeşitli kamu kurumları ve özel şirketlere verdiği kişisel verilerin yıllar sonra aşırı sağcı forumlarda ifşa edildiği ve kötüye kullanıldığı belirtilmektedir. GDPR’ye göre işleme amacı sona eren bu verilerin silinmesi gerekirken, yetkili kurumların yükümlülüklerini yerine getirmediği, bireyin veri silme talebinin şirket tarafından reddedildiği ve şikâyetin, şirketin merkezinin bulunduğu ülkenin veri koruma otoritesine aktarılmasıyla birlikte çözümsüz kaldığı vurgulanmaktadır. Bu örnek, GDPR’nin sınır ötesi uygulamasında denetim boşluklarını ve kırılan grupların erişim hakkı ile şeffaflık ilkesinin nasıl ihlal edilebildiğini somut biçimde ortaya koymaktadır. EDRI, *When Data Never Dies: How Better GDPR Enforcement Could Minimise Hate and Harm*, 2025 (<https://edri.org/our-work/when-data-never-dies-how-better-gdpr-enforcement-could-minimise-hate-and-harm/>, ET: 22.05.2025).

⁶⁶ MALGIERI / NIKLAS, s. 12.

IV. TÜRKİYE’DE GÖÇMEN VERİLERİNİN KORUNMASI

A. Yasal Çerçeve: 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Uygulama Sorunları

Anayasa⁶⁷’da kişisel verilerin korunması hakkı, özel hayatın gizliliği ilkesi çerçevesinde yapılan anayasa değişikliğiyle açıkça güvence altına alınmıştır. 2010 yılında 5982 sayılı Kanun⁶⁸’la Anayasa’nın 20. maddesine eklenen üçüncü fıkra uyarınca, herkesin kişisel verilerinin korunmasını isteme hakkı anayasal düzeyde tanınmıştır. Bu düzenleme ile bireyler, kendilerine ait veriler üzerinde bilgi edinme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme gibi denetim yetkilerine sahip olmuştur. Söz konusu fıkra⁶⁹, kişisel verilerin hangi koşullarda işlenebileceği ve korunacağı hususunun kanunla belirleneceği düzenlenmekte; yalnızca koruma hakkına yer verilmekte, bu hakka yapılacak müdahalelere ilişkin herhangi bir sınırlama sebebi belirtilmemektedir. Bununla birlikte bu hak, 17. maddeyle düzenlenen kişi dokunulmazlığı, 20. ve 22. maddelerle korunan özel hayat ve haberleşme gizliliği gibi haklarla birlikte yorumlandığında, kişisel verilerin izinsiz işlenmesi bu anayasal hakların ihlali anlamına gelmektedir⁷⁰.

Anayasa’nın 20. maddesinin 3. fıkrası çerçevesinde herkese tanınan bu hak; dolaylı olarak Türk vatandaşı olmayan kişileri de kapsamaktadır. Anayasa’nın “Herkes” ifadesiyle başlaması, mülteciler, sığınmacılar ve göçmenler dâhil olmak üzere yabancı uyruklu bireylerin de bu koruma kapsamına alındığını ortaya koymaktadır. Bu durum, göçmenlerin dijital ortamdaki verilerinin korunmasına dair taleplerinin anayasal temele dayandırılmasını mümkün kılmaktadır.

Bu anayasal güvenceye dayanarak çıkarılan temel yasal düzenleme ise 2016 yılında yürürlüğe giren 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu⁷¹’dur (KVKK). Kanun, genel hatlarıyla Avrupa Birliği’nin 95/46/EC sayılı Direktifi⁷² esas almakla birlikte, birçok noktada AB’nin daha sonradan 2018 yılında yürürlüğe koyduğu GDPR’dan geri kalmaktadır. KVKK, açık rıza, veri minimizasyonu⁷³, veri güvenliği ve ilgili kişinin bilgi alma, düzeltme, silme gibi temel haklarını tanımakta; ancak göçmenlere yönelik özel hükümler içermemektedir.

2016 yılında yürürlüğe giren 6698 sayılı KVKK, bu anayasal temelin kanuni düzenlemesi olarak tasarlanmış, ancak uygulamada özellikle yabancılar için ciddi eksiklikler barındırmıştır. 2024 yılında yapılan kanun⁷⁴ ve ikincil mevzuat değişiklikleri⁷⁵ ise esasen AB’deki GDPR düzenlemelerine uyum

⁶⁷ 09.11.1982 tarihli ve 17863 sayılı Resmî Gazete (Mükerrer).

⁶⁸ 07.05.2010 tarihli ve 5982 sayılı Resmî Gazete.

⁶⁹ Anayasa m. 20/3’e eklenen fıkranın gerekçesi şu şekildedir: “Anayasada kişisel verilerin korunmasına yönelik dolaylı hükümler bulunmakla birlikte yeterli değildir. Mukayeseli hukukta ve tarafı olduğumuz uluslararası belgelerde de kişisel verilerin korunması önemle vurgulanmaktadır. Maddeyle, herkesin, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı, anayasal bir hak olarak teminat altına alınmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin kendilerini ilgilendiren kişisel veriler üzerinde hangi hak ve yetkilere sahip olduğu ve kişisel verilerin hangi hallerde işlenebileceği hükme bağlanırken, kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usullerin kanunla düzenleneceği öngörülmektedir.” için bkz. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Gerekçeli), (https://www.anayasa.gov.tr/media/7465/gerekceli_anayasa_2021.pdf, ET: 25.06.2025).

⁷⁰ KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURULU: *Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunmasını İsteme Hakkı*, Ankara, 2025, s. 4-5 (<https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4184/Anayasal-Bir-Hak-Olarak-Kisisel-Verilerin-Korunmasini-Isteme-Hakki>, ET: 25.05.2025).

⁷¹ 07.04.2016 tarihli ve 29677 sayılı Resmî Gazete.

⁷² Direktifin İngilizce metni için bkz. Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, Official Journal L 281, 23/11/1995 P. 0031-0050 (ET: 25.06.2025). Türkçe metni için bkz. 95/46/EC Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bu Tür Verilerin Serbest Dolaşımına Dair Bireylerin Korunması Direktifi (<https://kisiselveri.com/9546ec-turkce>, ET: 25.06.2025).

⁷³ Veri minimizasyonu ilkesi, yalnızca belirli, açık ve gerekli amaçlar için veri toplanmasını; amaçla ilgisi olmayan, aşırı ya da orantısız veri işlenmemesini öngören temel bir veri koruma ilkesidir. Bu ilke, özellikle kırılgan grupların haklarının korunması açısından büyük önem taşımaktadır. KVKK m. 4/2-ç: “İşlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma” şeklindedir. Bu ifade, veri minimizasyonunun Türk hukukundaki doğrudan karşılığıdır. Yani, gereksiz veri toplanmamalı, yalnızca belirli ve meşru amaç için gerekli olan veriler işlenmeli, amaç sona erdiğinde silinmeli ya da anonim hale getirilmelidir. (YÜCEDAĞ, Nafiye: “Kişisel verilerin korunması kanunu kapsamında genel ilkeler”, *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 2019, Cilt 1, Sayı 1, s. 59-60). Ancak uygulamada, bu ilkenin mültecilere ilişkin veri toplama süreçlerinde ne ölçüde dikkate alındığı şeffaf biçimde izlenememektedir.

⁷⁴ 02.03.2024 tarihli ve 7499 sayılı Resmî Gazete.

sağlama amacı taşımış, bu eksikliklerin bir kısmını gidermeyi hedeflemiştir⁷⁶. Ne var ki bu reformlar, kırılğan gruplara ilişkin özel bir koruma rejimi getirmemiştir. Bununla birlikte, özellikle özel nitelikli verilerin işlenmesi (m. 6) ve kişisel verilerin yurtdışına aktarılması (m. 9) konularında yapılan değişiklikler, kırılğan gruplar açısından daha dikkatli değerlendirilmesi gereken yeni uygulama alanları doğurmuştur.

KVKK'nın "Özel nitelikli kişisel verilerin işleme şartları" başlıklı 6/1. maddesi, özel nitelikli verileri şu şekilde tanımlamaktadır: "*Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefî inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik veriler*". 2024 yılındaki değişiklikle birlikte, özel nitelikli kişisel veriler açık rıza koşuluna bağlı olmaksızın, belirli istisnai durumlarda da işlenebilir hale getirilmiştir⁷⁷. Bu kapsamda, veri işlemenin hukuka uygun kabul edildiği istisnalar şunlardır (m. 6):

- (i) ilgili verinin kanunlarda açıkça öngörülmesi,
- (ii) veri sahibinin açık rıza veremeyecek durumda olması ve hayatı ya da beden bütünlüğünün korunması için işlem yapılmasının zorunlu olması,
- (iii) verinin bizzat ilgili kişi tarafından alenileştirilmiş olması,
- (iv) bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlemenin zorunlu olması,
- (v) kamu sağlığı, tedavi ve bakım hizmetleri kapsamında, sır saklama yükümlülüğü altında bulunan kişilerce gerçekleştirilmesi.

2024 yılında önemli bir değişiklik de KVKK m. 9 kapsamında yurtdışına veri aktarımı alanında yapılmıştır. Bu değişiklikle, kişisel verilerin yurt dışına aktarımına ilişkin sistem GDPR'nin 45-49. maddeleriyle uyumlu şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Buna göre (i) yeterlilik kararı (*adequacy decision*, GDPR m. 45), (ii) uygun güvenceler (*adequate safeguards*, GDPR m. 46) ve (iii) istisnai haller (*derogations for specific situations*, GDPR m. 49) şeklinde üçlü bir aktarım modeli benimsenmiştir.

Bu bağlamda, Türkiye'de kişisel verilerin korunmasına ilişkin yasal düzenlemelerin yalnızca KVKK ile sınırlı olmadığı, yabancılar ve uluslararası koruma başvurusu sahiplerine yönelik olarak YUKK'da (m. 69/3, 77/d, 94, 99) ve bu Kanun'a dayanılarak çıkarılan Uygulama Yönetmeliği⁷⁸nde (Uyg. Yön.) (m. 69/2-3; 116, 124) de veri işleme süreçlerine ilişkin hükümler yer aldığı belirtilmelidir. Bu hükümler, özellikle kayıt, kimlik temini, statü belirleme ve sınır dışı işlemleri gibi göç yönetimi uygulamaları çerçevesinde kamu otoritelerinin veri işleme yetkilerini düzenlemektedir.

Sonuç olarak KVKK sistemi, AB mevzuatıyla uyumlaştırılma hedefiyle önemli bir çerçeve sunmakta; açık rıza, özel nitelikli veri, veri minimizasyonu ve aydınlatma yükümlülüğü gibi veri koruma hukukunun temel ilkelerini içermektedir. Ancak uygulamada, kırılğan göçmen grupların ihtiyaçlarına özgü bir farklılaştırma mekanizması geliştirilememiştir. Bu durumun, yüksek riskli veri işleme süreçlerinde, kırılğan bireylerin özel konumunun yeterince dikkate alınamamasına ve kişisel verilerin işlenmesi bakımından bu gruplar için zayıf bir koruma düzeyinin oluşmasına neden olduğu düşüncesindeyiz.

⁷⁵ 2024 yılında çıkarılan "Kişisel Verilerin Yurt Dışına Aktarılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" (10.07.2024 tarihli ve 32598 sayılı Resmî Gazete) de genel veri aktarım usullerini düzenlemiş, ancak kırılğan göçmen gruplara özgü bir koruma mekanizması öngörmemiştir.

⁷⁶ BİLİR, Faruk: "Kişisel Verilerin Korunması İnsan İçin Temel Bir İhtiyaçtır", *Kişisel Verileri Koruma Kurulu Bülten*, 2024, Sayı 4, s. 14.

⁷⁷ Kanunda belirtilen hâllerde, bu özel nitelikteki verilerin açık rıza olmaksızın işlenebilmesine imkân tanınması, temel hak ve özgürlüklerin ihlali riskini doğurduğu gerekçesiyle öğretilmektedir; KAYA, Cemil: Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifi Ekseninde Hassas (Kişisel) Veriler ve İşlenmesi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2011, Cilt LXIX, Sayı 1-2, s. 323; AYDOĞMUŞ GISOLDI, Ayşe Yasemin: *Milletlerarası Özel Hukukta Kişisel Verilerin Korunması*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 86-87.

⁷⁸ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, 17.03.2016 tarihli ve 29656 sayılı Resmî Gazete.

B. Göç İdaresi Başkanlığı ve Göç-Net Sistemi

Göç İdaresi Başkanlığı⁷⁹, Türkiye’de göçmenlere ilişkin en geniş veri setini toplayan ve yöneten kamu kurumudur. Göçmenlere ilişkin veriler, il göç idareleri tarafından alınmakta (Uyg. Yön. m. 69/2) ve merkezi olarak Göç-Net adlı dijital sistemde toplanmaktadır. Göç-Net, kimlik verileri, parmak izi, biyometrik fotoğraf, başvuru ve adres bilgileri gibi çok çeşitli kişisel verileri kapsamaktadır⁸⁰. Bu sistem, başta Sağlık Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, AFAD gibi kurumlar olmak üzere birçok kamu kurumu ile entegredir. Ancak bu sistemin yapısı, veri sahibinin bilgilendirilmesi ve rızasının alınması konusunda ciddi eksiklikler içermektedir. Göçmenlerin hangi verilerinin kimlerle paylaşıldığını bilmesi çoğu durumda mümkün olamamaktadır. Ayrıca bu verilerin ne kadar süreyle saklandığı, hangi kriterlere göre silindiği ve kimlerin erişim hakkına sahip olduğu konularında şeffaflık sağlanamamaktadır⁸¹.

C. Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü ve KVKK Kapsamındaki Faaliyetleri

Türkiye’de göçmenlere hizmet sunan sivil toplum kuruluşları, veri koruma yükümlülükleri bakımından KVKK’ya tabidir. Bu kuruluşlar, psikolojik destek, hukuki danışmanlık, barınma ve sosyal yardım gibi hizmet süreçlerinde, göçmenlerin kimlik, sağlık ve sosyal durumlarına ilişkin kişisel verileri işlemek zorundadır. Ancak birçok kuruluş, özellikle kırılgan gruplara özgü veri koruma protokolleri geliştirmemiştir. Örneğin aydınlatma metinlerinin genellikle yalnızca Türkçe hazırlanmış olması, bilgilendirme yükümlülüğünün etkinliğini sınırlamaktadır. Ki bu durum da özellikle dil bariyeriyle karşılaşan göçmenler açısından rıza mekanizmasını ne yazık ki işlevsiz hâle getirmektedir. Nitekim bazı projelerde hizmet sunumunun kamu fonlarıyla bağlantılı olması, bu kuruluşların dolaylı biçimde kamu kurumlarıyla veri paylaşımına zorlanmasına neden olmakta ve bu durum, sivil toplumun özerkliğini ve veri koruma alanındaki etik sorumluluğunu zayıflatmaktadır⁸².

Bu bağlamda örneğin Uluslararası Mülteci Hakları Derneği⁸³ (UMHD) tarafından yayımlanan Genel Aydınlatma Metni, Türkçe⁸⁴ ve İngilizce⁸⁵ hazırlanmış olup, Arapça, Farsça ya da Kürtçe gibi göçmen toplulukları arasında yaygın dillerde erişim olanağı sunulmamaktadır. Bu durum, bilgilendirme süreçlerinin etkinliğini düşürmekte ve göçmenlerin KVKK kapsamındaki haklarını öğrenmesini ve kullanmasını fiilen zorlaştırmaktadır. Dernek, hukuki destek formunu ise Türkçe, Rusça, Fransızca, İngilizce ve Arapça dahil olmak üzere beş ayrı dilde sunmaktadır⁸⁶. UMHD gibi birçok kuruluş, KVKK’nın 5. (veri işleme şartları), 6. (özel nitelikli veriler), 10. (aydınlatma yükümlülüğü) ve 11. (veri sahibi hakları) maddelerine dayanmaktadır. Ancak mevcut mevzuatın kırılgan gruplara özgü bir

⁷⁹ Göç İdaresi Başkanlığı hakkında detaylı bilgi için bkz. Göç İdaresi Başkanlığı (<https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri>, ET: 25.06.2025).

⁸⁰ EKŞİ, Nural: *Türkiye’ye Sığınan Yabancıların Aile ve Şahsın Hukuku Davaları*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 25.

⁸¹ Göç İdaresi Başkanlığı tarafından 2014 yılında yayımlanan Göç-Net Donanım, Ağ Yönetim ve Kullanım Esaslarına İlişkin Yönerge, doğrudan veri öznelerine yönelik haklar veya güvenceler içermemekte olup esas olarak Bakanlık bünyesinde yer alan kullanıcıların sistem üzerindeki erişim yetkilerini, ağ ve donanım kullanımına ilişkin sorumluluklarını belirlemektedir (m. 1). Bu yönüyle adı geçen Yönergenin, bireylerin veri koruma haklarını düzenlemese de, veri sorumlusu konumundaki kamu görevlilerinin sistem içindeki rol dağılımını belirlemesi bakımından kırılgan gruplar açısından dolaylı olarak önem taşıdığı düşüncesindeyiz. Zira özellikle Göç-Net sistemine tanımlı kullanıcıların hangi verilere, ne düzeyde erişebileceği ve bu erişimin nasıl denetleneceği gibi hususlara ilişkin düzenlemeler, kırılgan bireylerin mahremiyetinin korunmasında merkezi rol oynamaktadır. Ancak Yönergede kadınlar, çocuklar, engelliler gibi kırılgan gruplara ilişkin veri işlenmesi veya erişimi bakımından herhangi bir sınırlayıcı hüküm bulunmamakta olup erişim yetkileri, genel bir sistem üzerinden şekillenmektedir. Dolayısıyla, sistemde herkesin aynı şekilde verilere ulaşabilmesinin, kırılgan durumda olan kişilerin verilerinin özel olarak korunmasını zorlaştırdığı düşüncesindeyiz. Yönerge için bkz. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Göç-Net Donanım, Ağ Yönetim ve Kullanım Esaslarına İlişkin Yönerge, Lexpera, (ET: 31 Temmuz 2025).

⁸² VINCK / PHAM / SALAH, s. 6.

⁸³ Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, <https://www.umhd.org.tr/> (ET: 22.05.2025).

⁸⁴ Uluslararası Mülteci Hakları Derneği Kişisel Verilerin Korunması Genel Aydınlatma Metni (<https://umhd.org.tr/page/kvkk/875>, ET: 22.05.2025).

⁸⁵ UMHD tarafından İngilizce hazırlanan metnin tamamına erişim sağlanamamaktadır, <https://umhd.org.tr/en/page/data-security/532> (ET: 17.09.2025).

⁸⁶ UMHD tarafından sunulan çeşitli dillerdeki hukuki destek formları için bkz. <https://umhd.org.tr/forms/9be19aa384ea0b53db1e5e6c480e36def376874D6WDI62B/2> (ET: 17.09.2025).

veri işleme yaklaşımını öngörmemesi nedeniyle, derneklerin ve benzeri kuruluşların özel koruma düzenlemelerini hayata geçirmeleri fiilen mümkün olamamaktadır. Bu nedenle uygulamalar eşitlik temeline yürütülmekte, adalet ilkesine dayalı farklılaştırılmış koruma sağlanamamaktadır.

Öte yandan, Göçmen Hakları Merkezi⁸⁷ (MHM) tarafından yürütülen “Türkiye’deki Sığınmacılar İçin Bilgi Platformu⁸⁸”, Türkçe, İngilizce, Arapça, Farsça, Peştuca, Urduca, Rusça, Fransızca, Somalice ve Kürtçe dillerinde içerik sunmakta; böylece göçmenlere yönelik hak ve prosedür bilgilerine erişimi kolaylaştırmaktadır. Ayrıca MHM’nin İdari Gözetim Destek Hattı⁸⁹ da Türkçe, İngilizce, Fransızca, Arapça ve Farsça dillerinde hizmet vererek dil engelinin etkilerini azaltmaktadır. Bu çok dilli yaklaşım, göçmenlerin dijital haklara ve bilgilendirmeye erişimini artırması bakımından olumlu bir örnek oluşturmaktadır.

D. Kırılgan Gruplara Yönelik Eksiklikler

Türkiye’de yürürlükteki veri koruma mevzuatı, kırılgan gruplar için sistematik ve farklılaştırılmış bir veri işleme rejimi öngörmemektedir. Özellikle KVKK’nın genel hükümlerinin, kırılgan gruplara özgü ayrı veri işleme standartları getirmemesi, bu grupların mevcut dezavantajlarının daha da derinleşmesine yol açabileceği düşünülebilir.

6458 sayılı YUKK ve bu Kanun’a bağlı Uygulama Yönetmeliği, çocuklara ilişkin bazı özel hükümler barındırmaktadır. Örneğin, on iki yaşından küçük çocuklardan parmak izi alınmaması (Uyg. Yön. m. 124/3), çocuklara ilişkin bilgi paylaşımlarında “çocuğun yüksek yararı” ilkesinin gözetilmesi (m. 116/8), kişisel dosyalarda gizlilik esası (YUKK m. 94; Uyg. Yön. m. 116) ve yetkisiz kişilere bilgi aktarımının yasaklanması (Uyg. Yön. m. 116/7) bu kapsamda zikredilebilir. Ancak bu düzenlemeler, yalnızca münferit alanlara özgü olup, kırılgan grupların tamamını kapsayan bütüncül ve ihtiyaç temelli bir veri koruma yaklaşımı sunmamaktadır⁹⁰. Dahası, kişisel verilerinin alınmasına izin vermeyen başvuru sahiplerinin başvurusunun “geri çekilmiş sayılması” (Uyg. Yön. m. 69/2), gönüllü rıza ilkesini işlevsiz hale getirmektedir.

Bu nedenle kırılgan grupların kişisel verileri, uygulamada hâlâ çoğu zaman özgür iradeye dayalı açık rıza olmaksızın, zorunlu prosedürlerin bir parçası olarak işlenmekte; bilgi eksikliği, travma ve dil bariyeri gibi etkenlerle birlikte bu kişilerin veri haklarını kullanmaları imkânsız hâle gelmektedir. Örneğin, travma sonrası psikolojik desteğe ihtiyaç duyan bir göçmen kadının veri paylaşımı süreci, danışmanlık hizmeti sunan uzmanlar tarafından hassasiyetle yürütülmediği takdirde yeniden bir travma yaratabilecektir. Benzer şekilde, çocukların veya zihinsel engelli bireylerin veri paylaşım süreçlerinde rızalarının nasıl alınacağı, bilgilendirmenin nasıl yapılacağı ve verilerin kimlerle paylaşılacağına ilişkin uygulamalar sistematik kurallar yerine uygulayıcıların inisiyatifine bırakılmaktadır. Ayrıca hamile veya emziren kadınlar, yaşlı bireyler ya da kronik hastalığı bulunan kişiler gibi gruplar da hassas sağlık verilerini paylaşmak zorunda kaldıklarında yeterince korunamamakta; bu veriler zaman zaman sosyal yardım veya statü süreçlerinde dezavantaj yaratabilecek biçimde kullanılabilir. Bu tür durumlarda, verilerin nasıl işleneceği önceden dikkatle değerlendirilmediği için, bireylerin bedensel ya da ruhsal açıdan zarar görme riski ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla Türkiye’de veri koruma rejimi, kırılgan grupların sadece eşitlik değil, adalet ilkesine dayalı olarak farklılaştırılmış koruma ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde yeniden yapılandırılmalı; özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi gruplar için özel veri işleme protokolleri geliştirilmelidir. Zira eşitlik, herkese aynı işlemin uygulanmasını ifade ederken; adalet, bireylerin ihtiyaçlarına göre farklılaşmış önlemler alınmasını gerektirmektedir. Örneğin, tüm bireylere aynı bilgilendirme metnini Türkçe

⁸⁷ Mülteci Hakları Merkezi (<https://mhd.org.tr/>, ET: 22.05.2025).

⁸⁸ Türkiye’deki Sığınmacılar İçin Bilgi Platformu (<https://multecihaklari.info/tr/ana-sayfa/>, ET: 22.05.2025).

⁸⁹ Mülteci Hakları Merkezi İdari Gözetim Destek Hattı (<https://mhd.org.tr/multecilere-yonelik-calismalarimiz/#hukuki>, ET: 22.05.2025).

⁹⁰ Türkiye’de Kişisel Verileri Koruma Kurulu tarafından yayımlanan çocuklara yönelik kamuoyu bültenlerinde, açık rıza, bilgilendirme ve üstün yarar gibi genel ilkeler tanımlanmakta; ancak göçmen çocuklara özgü farklılaştırılmış bir veri koruma rejimi veya uygulamaya dönük özel bir çerçeve sunulmamaktadır. Örneğin bkz. KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURULU BÜLTEN: *Dijital Çağda Mahremiyet: Çocukların Kişisel Verilerinin Korunması*, Sayı 5, Ankara, 2024.

vermek eşitliktir; ancak çocuklar, engelliler, dil bilmeyenler için uyarlanmış bilgilendirme sağlamak, adalettir. Bu öneriyle vurgulanan “adalet ilkesi”, herkes için aynı işlemlerin yapılmasını ifade eden eşitlik anlayışının ötesine geçmeyi amaçlamaktadır. Kırılgan grupların fiziksel, psikolojik veya sosyolojik koşulları, veri işleme süreçlerinde özel koruma mekanizmalarına ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Bu nedenle, standart prosedürlerden farklı, ihtiyaca duyarlı ve daha koruyucu uygulamalar geliştirilmelidir.

Bu çerçevede, Türkiye’de kişisel verilerin korunmasına ilişkin çerçevenin yalnızca KVKK ile sınırlı olmadığı, yabancılar ve uluslararası koruma başvuru sahiplerinin verilerine yönelik olarak YUKK’da da özel hükümlere yer verildiği bilinmektedir. Bu durum, ilk bakışta göçmenlerin kendilerine has koşullarına duyarlılık gösterildiği ve genel rejime ek olarak onları da kapsayan özel bir hukuki alan oluşturulduğu izlenimi yaratmaktadır. Ancak YUKK’un veri koruma rejimi içindeki yeri, kırılgan grupların özel durumları açısından daha dikkatli bir değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Nitekim YUKK, kimlik tespiti, kayıt işlemleri, statü belirleme ve sınır dışı kararları gibi göç yönetimine özgü süreçlerde kamu otoritelerine veri toplama, işleme ve saklama yetkisi tanımaktadır. Ancak, bu düzenlemelerin temel amacının veri sahiplerinin haklarını korumaktan ziyade, göç yönetiminin idari işleyişini kolaylaştırmak olduğu açıktır. Diğer bir ifadeyle YUKK, kişisel veri koruma hukukunun ilkeleri doğrultusunda değil; kamu idaresinin göçmenleri denetleme, kayıt altına alma ve yönlendirme ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde kurgulanmıştır. Bu nedenle, YUKK kapsamındaki düzenlemeler bir “pozitif ayrımcılık” rejimi oluşturmamakta; aksine göçmenlerin verilerinin “hak süjesi” olarak değil, çoğu zaman idare tarafından bir birey olarak değil de yalnızca verisi işlenen bir işlem nesnesi gibi değerlendirilmesine zemin hazırlamaktadır. Bu yaklaşım, kırılgan grupların veri koruma süreçlerinde özneleşmesini engellemekte; rıza, bilgilendirme, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi temel ilkelerin etkisiz hâle gelmesine neden olmaktadır.

Sonuç olarak YUKK, genel veri koruma rejiminin yapısal bir parçası değil; yalnızca belirli idari bağlamlarla sınırlı, işlem odaklı ve uygulayıcı kuruma özgü düzenlemeler içermektedir. Bu da göçmenlerin verilerinin, rıza, bilgilendirme, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi temel koruma ilkeleri çerçevesinde değil; çoğu zaman idarenin inisiyatifleriyle ve denetimsiz biçimde işlenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle YUKK’taki veri düzenlemeleri, veri koruma açısından yeterli görülmemeli; göçmenler ve sığınmacılar gibi kırılgan gruplar için özel ve şeffaf bir veri koruma rejiminin gerekliliği tartışılmalıdır.

V. TÜRKİYE-AB KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRME

A. Yasal Temelin Niteliği ve Kapsayıcılığı

Avrupa Birliği, GDPR ile özel nitelikli kişisel verilerin korunmasına ilişkin oldukça ayrıntılı, teknik ve kapsayıcı bir düzenleme sunmaktadır. Türkiye’deki 6698 sayılı KVKK ise AB’nin önceki veri koruma direktifine⁹¹ dayanmakla birlikte, güncellenmiş GDPR’nin kapsamını karşılamamaktadır. En belirgin farklardan biri, GDPR’nin göçmen statüsüne bakmaksızın herkesi kapsamına alması, KVKK’nın ise uygulamada vatandaş olmayanlara karşı etkili bir koruma sunamamasıdır.

GDPR, kişisel veri tanımında vatandaşlık, oturma veya yasal statü ayrımı yapmamaktadır (m. 4/1). Ancak esas fark, GDPR’nin m. 3 ile belirlenen coğrafi kapsam anlayışında ortaya çıkmaktadır. Buna göre AB sınırları içerisinde yer alan bireylerin kişisel verileri, vatandaşlık durumuna bakılmaksızın GDPR kapsamında korunmaktadır. Bu yaklaşım, sığınmacılar ve düzensiz göçmenler dâhil olmak üzere tüm gerçek kişilere uygulanabilir bir koruma rejimi sunmaktadır.

Türkiye’de ise KVKK teorik olarak benzer bir yaklaşımı benimsemiş görünmekte, “kişisel veri” tanımını ayırım yapmaksızın tüm gerçek kişiler için öngörmektedir (KVKK m. 3/1-d). Bununla birlik-

⁹¹ Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995L0046>, ET: 22.05.2025).

te, uygulamada göçmenlerin ve yabancıların bu haklara erişimi çeşitli idari engellerle sınırlı kalmaktadır. Bu sınırlılıklar arasında bilgilendirme metinlerinin çoğunlukla yalnızca Türkçe sunulması, e-Devlet ve kimlik doğrulama sistemlerine erişim eksikliği, başvuru süreçlerinin dijital araçlara dayalı ve teknik olarak karmaşık olması ve kamu otoritelerinin çoğu zaman güvenlik merkezli veri yaklaşımı benimsemesi sayılabilir.

Bununla birlikte, Türkiye’de göçmenlere yönelik veri koruması yalnızca KVKK ile değil, YUKK (m. 99) ve bu Kanun’a bağlı Uygulama Yönetmeliği (m. 124) çerçevesinde de şekillenmektedir. YUKK m. 94 ve Uygulama Yönetmeliği m. 116’da, başvuru sahibinin kişisel dosyasına erişim sınırlanmakta; yalnızca kişinin kendisinin, temsilcisinin veya vekilinin erişimine izin verilmekte, millî güvenlik ve kamu düzenine ilişkin belgeler kapsam dışı bırakılmaktadır. Ayrıca, çocuklardan biyometrik veri alınmasında yaş sınırı ve çocuğun yüksek yararı ilkesi gibi hükümlerle (Uyg. Yön. m. 124/3, m. 116/8) belirli güvenceler tanımlanmaktadır. Ancak bu düzenlemeler yalnızca kamu otoritelerinin yürüttüğü uluslararası koruma işlemlerine özgü olup, veri koruma sistemi açısından kırılğan grupların tamamını kapsayan bir yapı oluşturmamaktadır. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının veya uluslararası kuruluşların veri işlemesine ilişkin bağlayıcı, detaylı ve standartlaştırılmış hükümler bulunmamaktadır.

Öte yandan, 2024 yılında KVKK’da yapılan değişikliklerle kişisel verilerin yurt dışına aktarımı sistemine ilişkin hükümler, GDPR ile teknik uyum sağlamak amacıyla güncellenmiştir. Ancak bu reformlar, kırılğan grupların korunmasına yönelik özel güvenceler içermemektedir. GDPR, özellikle veri aktarımı süreçlerinde aktarımın meşruiyeti ve amacı bakımından yüksek riskli gruplar için özel değerlendirme mekanizmaları öngörürken; Türkiye’de bu tür bireysel risk temelli önleyici denetim mekanizmalarının eksikliği, göçmenler açısından ciddi bir koruma açığına işaret etmektedir.

B. Kurumsal Yapılar ve Şeffaflık

AB ülkelerinde veri koruma otoriteleri bağımsız çalışmakta ve vatandaşlar ile göçmenler, bu kurumlara başvurarak hak arama yoluna gidebilmektedir. Türkiye’de ise KVKK’nın uygulamadaki etkililiği sınırlıdır; göçmenlerin bu kuruma erişimi hem teknik hem hukuki nedenlerle zayıf kalmaktadır. Ayrıca AB’de veri işleme süreçleri daha şeffaf bir biçimde açıklanmakta ve düzenli denetime tabi tutulmaktadır. Örneğin birçok ülkede kamuya açık politika belgeleri, DPIA raporları ve denetim kararları yayınlanmakta; böylece veri işleme faaliyetleri üzerinde toplumsal denetim imkânı sağlanmaktadır⁹².

Türkiye’de ise özellikle göçmenlere ilişkin veri akışının nasıl gerçekleştiği, hangi kurumlar arasında hangi kapsamda veri paylaşıldığı gibi hususlarda kamuya açık ve erişilebilir belgeler sınırlıdır. YUKK ve bağlı Uygulama Yönetmeliği, veri paylaşımına ilişkin bazı genel çerçeve hükümler içermektedir. Örneğin Uygulama Yönetmeliği m. 116/5’e göre, yürütülen işlemlerde Genel Müdürlükçe uygun görülen kişisel veriler, menşe ülke dışındaki kamu kurumları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve üçüncü taraflarla paylaşılabilir. Aynı zamanda, m. 116/3-4 uyarınca başvuru sahibinin bilgileri menşe ülkesiyle hiçbir şekilde paylaşılmaz; bu kişilerin ve yakınlarının güvenliğini tehlikeye sokacak bilgi aktarımı ise yasaklanmıştır.

Bu hükümler veri güvenliği açısından önemli güvenceler içermekle birlikte, kişisel verilerin kimlerle, ne zaman ve ne amaçla paylaşıldığına dair şeffaflık, yani kamuya açık raporlama ya da denetime açık kayıt sistemleri büyük ölçüde eksiktir. Özellikle Göç İdaresi Başkanlığı’nın yürüttüğü Göç-Net sistemi gibi kapsamlı veri tabanlarının nasıl çalıştığı, hangi veri alanlarını içerdiği, hangi kurumlarla

⁹² Örneğin, İrlanda Veri Koruma Komisyonu, DPIA’ların nasıl yapılması gerektiğine dair rehberler ve örnek şablonlar sunmaktadır; Data Protection Impact Assessments (<https://www.dataprotection.ie/en/organisations/know-your-obligations/data-protection-impact-assessments>, ET: 22.05.2025); İngiltere Veri Komisyonu için bkz. How do we do a DPIA? (<https://ico.org.uk/for-organisations/uk-gdpr-guidance-and-resources/accountability-and-governance/data-protection-impact-assessments-dpias/how-do-we-do-a-dpia/>, ET: 22.05.2025). DPIA’ların yayınlanması, yasal bir zorunluluk olmasa da, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda iyi bir uygulama olarak kabul edilebilir. Zira bu tür uygulamalar, veri işleme faaliyetlerinin kamuoyu tarafından gerekçelerinin daha iyi anlaşılması ve denetlenmesini sağlamaktadır.

ne tür veri entegrasyonu sağlandığı gibi detaylar kamuya açık kaynaklarda düzenli ve denetlenebilir şekilde sunulmamaktadır.

Bu durum, özellikle kırılgan gruplar açısından veri işlemenin izlenebilirliğini sınırlamakta ve hesap verebilirlik mekanizmalarının eksikliğine yol açmaktadır. Kurumsal yapıların şeffaflığı, yalnızca hukuki güvenlik değil; aynı zamanda göçmenlerin verileri üzerindeki kontrolünü sağlayan katılımcı mekanizmaların inşası açısından da kritik önem arz etmiştir.

C. Kırılgan Gruplara Yaklaşım

GDPR, çocuklar, zihinsel engelliler ve benzeri kırılgan gruplar için özel güvence hükümleri öngörmekte ve “etki değerlendirmesi” gibi önleyici mekanizmalar sunmaktadır. Yüksek riskli veri işleme faaliyetlerinde, örneğin biyometrik verilerin veya hassas gruplara ait bilgilerin işlendiği durumlarda, m. 35 uyarınca Veri Koruma Etki Değerlendirmesi (DPIA) yapılması zorunludur. Yine 2024 yılında EUODAC düzenlemesinde yapılan değişikliklerle çocuklar için “çocuk dostu” usuller öngörülmüş ve kayıt süreçlerinde üstün yarar ilkesine [m. 14(1)] açıkça atıf yapılmıştır. Ancak yaş sınırının 14’ten 6’ya indirilmesi [m. 15(1)] ve biyometrik verilerin uzun süre saklanması (m. 29) uygulamada çocukların mahremiyet hakkı ve veri koruma ilkeleri açısından ciddi riskler doğurmaktadır. Özellikle kayıt sırasında orantılı güç kullanımına izin veren düzenlemeler [m. 14(1)], çocukların kırılganlığını artırmakta; teoride güvence altına alınan hakların fiiliyatta yeterince korunamadığına işaret etmektedir. Bu durum, AB’de hukuki çerçeve ile uygulama arasındaki açığın kırılgan gruplar lehine kapatılamadığına dair eleştirileri güçlendirmektedir.

Türkiye’de kırılgan gruplar açısından kişisel veri güvenliğini önceleyen, farklılaştırılmış bir yasal veya kurumsal veri koruma rejimi bulunmamaktadır. YUKK ile Uygulama Yönetmeliği, çocuklara ilişkin bazı münferit güvenceler getirmiş olsa da (örneğin parmak izi alınmaması, çocuğun yüksek yararı ilkesi), bu düzenlemeler yalnızca kamu kurumlarının uluslararası koruma prosedürleriyle sınırlıdır ve genel bir kırılganlık temelli koruma sistematiği sunmamaktadır.

2024 yılında KVKK’da yapılan değişikliklerle, özellikle kişisel verilerin yurt dışına aktarımına ilişkin prosedürler GDPR ile teknik olarak uyumlaştırılmıştır. Ancak bu reformlar, bireysel risk değerlendirmesine dayanan DPIA benzeri önleyici araçlar içermemektedir. Bu durum, özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi grupların veri işleme süreçlerinde maruz kalabilecekleri özgün zararların önceden tespiti edilmesini ve önlenmesini güçleştirmektedir.

Ayrıca Türkiye’de bilgilendirme ve rıza süreçleri, başta dil engeli ve dijital okuryazarlık eksikliği olmak üzere teknik ve yapısal sınırlılıklar nedeniyle birçok göçmen için erişilebilir olmaktan uzaktır. Bu sınırlılıklar, kişisel veri üzerindeki bireysel denetimi zayıflatmakta ve teorik olarak tanınan hakların fiili kullanımını sınırlandırmaktadır.

D. Uygulama ile Hukuki Çerçeve Arasındaki Açık

Her iki düzeyde de hem Avrupa Birliği’nde hem Türkiye’de kişisel verilerin korunmasına ilişkin yasal çerçevenin varlığına rağmen, uygulamada kırılgan grupların etkin şekilde korunmasında ciddi sorunlar yaşanmaktadır. AB’de GDPR, teorik olarak güçlü koruma mekanizmaları öngörse de örneğin EUODAC sistemi, çocuklardan biyometrik veri alınmasındaki yaş sınırının düşürülmesi veya rıza dışı veri paylaşımlarının meşrulaştırılması gibi pratikler, kırılgan gruplar açısından endişe verici uygulamalara yol açmaktadır.

Benzer şekilde Türkiye’de de KVKK ve YUKK ile Uygulama Yönetmeliği kapsamında kişisel verilerin gizliliğine ilişkin bazı yasal güvenceler mevcuttur. Özellikle başvuru dosyasına erişim sınırları, menşe ülke ile bilgi paylaşımının yasaklanması ve çocuklar için parmak izi alınmamasına ilişkin hükümler (YUKK m. 94; Uyg. Yön. m. 116, 124), kamu otoritelerinin işlem süreçlerinde temel veri güvenliği ilkelerini tanımaktadır. Ancak bu düzenlemeler, yalnızca uluslararası koruma prosedürleriyle-

le sınırlıdır ve kırılğan gruplara özgü, tüm aktörleri kapsayan farklılaştırılmış bir veri koruma sistemiği sunmamaktadır.

Türkiye’de bu kadar yüksek sayıda göçmen nüfusu bulunmasına rağmen, bu nüfusa özgü kapsamlı bir özel veri koruma yasasının ya da bağımsız düzenleyici bir mekanizmanın hâlen oluşturulamamış olması dikkat çekicidir. Bu eksiklik yalnızca teknik bir boşluk değil; aynı zamanda kırılğan gruplara yönelik somutlaştırılmış, önleyici ve denetlenebilir koruma ilkelerinin eksikliği anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak, bu karşılaştırma hem AB’de hem Türkiye’de güçlü hukuki temellere rağmen, uygulamada kırılğan gruplar açısından koruma boşluklarının sürdüğünü; Türkiye’nin GDPR ile teknik uyum sağlama çabalarına karşın, özellikle kırılğan grupların ihtiyaçlarına duyarlı veri koruma uygulamaları açısından önemli eksikliklerin devam ettiğini ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, dijital çağda kırılğan göçmen grupların veri koruma alanında karşılaştığı sorunlar ve koruma odaklı düzenleme eksiklikleri incelenmiştir. Özellikle kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılar gibi grupların biyometrik ve kişisel verilerinin toplanması, işlenmesi ve paylaşımı süreçlerinde çoğu zaman bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmediği; rızanın ise fiilen bir zorunluluğa dönüştüğü ortaya konulmuştur. GDPR, teorik olarak ileri düzeyde koruma sunsa da kamu yararı, göç yönetimi ve güvenlik gibi gerekçelerle tanıdığı istisnalar, bu korumanın kırılğan gruplar açısından etkin biçimde uygulanmasını sınırlamaktadır. Türkiye’de ise hem yasal hem de kurumsal düzeyde kırılğan gruplara özgü düzenlemelerin yetersizliği, kişisel veri işleme süreçlerinde insan onuru ve mahremiyet hakkının yeterince korunamamasına neden olmaktadır.

Göçmenlere yönelik ayrı bir veri koruma düzenlemesi getirilmesi, kimi zaman gereksiz veya hak genişlemesi olarak değerlendirilebilse de bu çalışma, mevcut genel düzenlemelerin göçmenleri fiilen korumakta yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Göçmen bireylerin karşı karşıya kaldığı dil bariyeri, bilgi eksikliği, statü güvencesizliği ve yardım alma ile veri paylaşımı arasındaki güç dengesizliğinin, onların verileri üzerindeki denetim hakkını ciddi biçimde zayıflattığı kanısındayız. Bu durumun yalnızca göçmen olmanın doğurduğu kırılğanlıktan değil, aynı zamanda veri toplama ve işleme süreçlerinin yapısal özelliklerinden kaynaklandığı düşüncesindeyiz. Dolayısıyla, Avrupa Birliği örneğinde olduğu gibi kırılğan gruplar için özel koruma hükümleri öngörülmesinin bir ayrıcalık değil; etkili korumanın sağlanması açısından gerekli ve orantılı bir tedbir olacağı kanısındayız. Bu doğrultuda Türkiye’de de benzer şekilde, göçmenlerin kişisel verilerinin işlenmesine ilişkin açık, denetlenebilir ve şeffaf bir düzenleme yapılması; özellikle kadınlar, çocuklar ve engelliler gibi kırılğan gruplar açısından pozitif yükümlülüklerin tanımlanması, mahremiyet hakkının somut biçimde korunabilmesi için elzem olduğu kanaatindeyiz. Bu çerçevede;

- Türkiye’de göçmenlere yönelik veri koruma rejimi, kırılğan grupların özel ihtiyaçlarını gözeterek biçimde yeniden yapılandırılmalı; kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler için farklılaştırılmış rıza süreçleri ve özel veri işleme protokolleri geliştirilmelidir.
- BMMYK, Göç İdaresi Başkanlığı ve ilgili sivil toplum kuruluşları arasındaki veri paylaşım süreçlerinde şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri kurumsal mekanizmalarla güçlendirilmelidir.
- Bilgilendirme yükümlülüğü, yalnızca yazılı metinlerle sınırlı kalmayıp; hedef kitlenin dil, okuryazarlık ve bilişsel kapasitesine uygun çok dilli, görsel ve sözlü açıklama araçlarıyla desteklenmelidir.
- Veri minimizasyonu, ölçülülük ve sınırlı saklama süreleri gibi temel ilkeleri içeren etik veri işleme rehberleri yasal bir çerçeveye kavuşturulmalı; bu rehberlerin uygulanmasını izlemek üzere bağımsız bir denetim ve gözetim yapısı oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKSOY, Hüseyin Can: “Kişisel Verilerin Korunması Yönüyle Algoritmik Karar Verme”, *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 2022, Cilt 4, Sayı 2, s. 69-87.
- AYDOĞMUŞ GISOLDI, Ayşe Yasemin: *Milletlerarası Özel Hukukta Kişisel Verilerin Korunması*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022.
- BİLİR, Faruk, “Kişisel Verilerin Korunması İnsan İçin Temel Bir İhtiyaçtır”, *Kişisel Verileri Koruma Kurulu Bülten*, 2024, Sayı 4, s. 14-17.
- BOUTIER, Indira: “Understanding Vulnerability through the Eyes of the European Court of Human Rights’ Jurisprudence: Challenges and Responses”, *Peace Human Rights Governance*, 2024, Cilt 8, Sayı 1, s. 27-52.
- BREUNER Jonas / HEYMAN Rob / BRAKEL Rosamunda van: “Data protection as privilege-Factors to increase meaning of GDPR in vulnerable groups”, *Frontiers in Sustainable Cities*, 2022, s. 1-15.
- ÇELİK, Elif: “İnsan Hakları Bakımından Kırılgan Kavramına Bir Giriş ve Kavramın AİHM Kararlarındaki Görünürlüğü”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020, Cilt 22, Sayı 1, s. 57-77.
- ÇELİKEL, Aysel / ÖZTEKİN GELGEL, Günsel: *Yabancılar Hukuku*, 28. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2024.
- ÇİÇEK, Melike: “Türkiye’de Biyometrik Veri Güvenliği: Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Çerçevesinde Etik Bir Değerlendirme”, *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 2024, Cilt 6, Sayı 2, s. 54-76.
- DOĞAN, Vahit / YILMAZ, Alper Çağrı / AYHAN İZMİRLİ, Lale: *Türk Yabancılar Hukuku*, 7. Baskı, Savaş Yayıncılık, Ankara, 2023.
- EDRI, *When Data Never Dies: How Better GDPR Enforcement Could Minimise Hate and Harm*, 2025 (<https://edri.org/our-work/when-data-never-dies-how-better-gdpr-enforcement-could-minimise-hate-and-harm/>, ET: 25.05.2025)
- EKŞİ, Nuray: *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, 5. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- EKŞİ, Nuray: *Türkiye’ye Sığınan Yabancıların Aile ve Şahsın Hukuku Davaları*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- FARRAJ, Achraf: “Refugees and The Biometric Future: The Impact of Biometrics on Refugees and Asylum Seekers”, *Columbia Human Rights Law Review*, 2011, Cilt 42, Sayı 1, s. 891-941.
- FORBES-MEWETT, Helen / NGUYEN-TRUNG Kien: “Defining Vulnerability”, (Ed.) FORBES-MEWETT, Helen: *Law, Vulnerability in a Mobile World*, Emerald Publishing Limited, UK, 2019, s. 5-27.
- GANSLMEIER, Miriam: *Göçmenlerin Kişisel Verilerinin Gizliliği; Gerçekçi Mi Değil Yoksa Görmezden Mi Geliniyor*, 2019 (<https://tr.boell.org/tr/2019/12/06/gocmenlerin-kisisel-verilerinin-gizliliği-gerçekçi-mi-değil-yoksa-görmezden-mi-geliniyor>, ET: 01.08.2025)
- UN HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES: *Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, Geneva, 2011 (<https://www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2011/en/84592>, ET: 25.06.2025)
- HENDERSON, Fionn / CORBET, Rob / ROONEY, Colin: *Balancing GDPR data access rights against the rights of others*, 2025 (<https://www.arthurcox.com/knowledge/balancing-gdpr-data-access-rights-against-the-rights-of-others/>, ET: 23.05.2025)
- KAYA, Cemil: “Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifi Ekseninde Hassas (Kişisel) Veriler ve İşlenmesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2011, Cilt LXIX, Sayı 1-2, s. 317-334.
- KAURIN, Dragana: *Data Protection and Digital Agency for Refugees*, s. 1-21, 2019 (<https://www.cigionline.org/static/documents/documents/WRC%20Research%20Paper%20no.12.pdf>, ET: 22.05.2025)
- KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURULU: *Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunmasını İsteme Hakkı*, Ankara, 2025, s. 4-5 (<https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4184/Anayasal-Bir-Hak-Olarak-Kisisel-Verilerin-Korunmasini-Isteme-Hakki>, ET: 25.05.2025)
- KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURULU BÜLTEN: *Dijital Çağda Mahremiyet: Çocukların Kişisel Verilerinin Korunması*, Sayı 5, Ankara, 2024.
- MALGIERI, Gianclaudio / NIKLAS, Jędrzej: “Vulnerable data subjects”, *Computer Law & Security Review*, 2020, Cilt 37, s. 1-16.

- MOORE, Bridie: “Improvisation and Vulnerability: Circuits of Care in Performances of Age and Ageing”, (Ed.) SAKO, Katsura / FALCUS, Sarah: *Contemporary Narratives of Ageing, Illness, Care*, Routledge Publishing, New York, 2022, s. 31-46.
- MUNVWOKI, Teresia: *Data Protection as a Tool for African Refugee Women Resilience*, 2024 (<https://cipit.strathmore.edu/data-protection-as-a-tool-for-african-refugee-women-resilience/>, ET: 23.05.2025).
- TEMİROV, Sümeýye: *Data Protection and Privacy Challenges of Refugees in the Digital Age*, 2024 (<https://iwne.ee/data-protection-and-privacy-challenges-of-the-refugees-in-the-digital-age-a-critique-of-consent-under-coercion-data-sharing-and-access/>, ET: 23.05.2025).
- TÖRE, Nazlı: *Milletlerarası Hukukta Mülteci Verilerinin Korunması*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2021.
- TURNER, Bryan S.: *Vulnerability and Human Rights*, Penn State University Press, USA, 2006.
- VAVOULA, Niovi: *The Transformation of Eurodac from an Asylum Tool into an Immigration Database*, 2024 (<https://eumigrationlawblog.eu/the-transformation-of-eurodac-from-an-asylum-tool-into-an-immigration-database/>, ET: 23.05.2025).
- VINCK, Patrick / PHAM, Phuong N / SALAH, Albert Ali: “Do no harm” in the age of Big Data: Data, ethics, and the refugees”, (Ed.) SALAH, Albert Ali / PENTLAND, Alex / LEPRI, Bruno / LETOUZE, Emmanuel: *Guide to Mobile Data Analytics in Refugee Scenarios*, Springer International Publishing, 2019, s. 1-13.
- WILLE, Belkis / LINDSKOV JACOBSEN, Katja: *The data of the most vulnerable people is the least protected*, 2023 (<https://www.adalovelaceinstitute.org/blog/data-most-vulnerable-people-least-protected/>, ET: 22.05.2025).
- YÜCEDAĞ, Nafiye: “Kişisel verilerin korunması kanunu kapsamında genel ilkeler”, *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 2019, Cilt 1, Sayı 1, s. 47-63.